SchoolWerkt!

Over jongeren en jongvolwassenen in de RMC-regio Utrecht

Factsheet meting 2021

Kelly Beurskens
Ton Eimers
Rita Kennis

Nijmegen, mei 2022

KBA Nijmegen

Projectnummer: 2021.058

© 2022 KBA Nijmegen

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, en evenmin in een retrieval systeem worden opgeslagen, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van KBA Nijmegen.

No part of this book/publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Inhoudsopgave

De belangrijkste uitkomsten 1

1 Inleiding 5
1.1 De SchoolWerkt-monitor 5
1.2 Begrippen en definities 6
1.3 Data en privacy 6
1.4 Overzicht van tabellen 6

2 Uitkomsten vijfde meting 9
2.1 De jongeren in de regio 9
2.2 Hoe gaat het met de jongeren in de regio? 10
2.3 Aandacht voor speciaal 15
2.4 Loopbanen in het vo 23
2.5 Startkwalificatie en voortijdig schoolverlaten 29
2.6 Nieuwkomers in de regio 38

De belangrijkste uitkomsten

De belangrijkste uitkomsten van de vijfde meting zijn ook visueel verwerkt in een infographic. Deze infographic is hier te vinden.

Een bijzonder schooljaar voor de jongeren in Utrecht
In deze rapportage presenteren we de uitkomsten over de vijfde meting van de SchoolWerkt-monitor. De uitkomsten hebben net als in de voorgaande meting betrekking op een bijzonder schooljaar (2020-2021), waarin de scholen als gevolg van het coronavirus meerdere periodes gesloten waren en online onderwijs moesten verzorgen, waarin sprake was van aangepaste eind-examens en waarin verschillende branches periodes gesloten zijn geweest. Dat leidt tot een aantal opvallende uitkomsten:

- De meest opvallende uitkomst is de grotere en ook langere onderwijsdeelname van jongeren in de RMC-regio. In de volle breedte zien we terug dat meer jongeren in deze vijfde meting een opleiding volgen: zowel kwetsbare als niet-kwetsbare jongeren, jongeren in alle leeftijds-groepen en op de verschillende onderwijsniveaus.
- Als gevolg van de schoolsluitingen is het totale aantal *verzuimmeldingen* in 2020-2021 bijna 30 procent lager dan in het jaar daarvoor.
- Binnen de havo zien we verschuivingen in uitstroombestemmingen. Vooral opvallend is de kleinere doorstroom naar hoger onderwijs en een grotere uitstroom naar het mbo (van gedi-plomeerde havisten). Ook de doorstroom van havo naar vwo ligt op een hoger niveau.
- Het percentage havo-gediplomeerden is na een stijging in 2019-2020 weer terug op het nor-male niveau. De aangepaste examens hebben hierop dus geen invloed gehad.
- Eventuele effecten van de coronacrisis waren in 2020-2021 *niet* zichtbaar op de arbeidsmarkt-situatie van de 22-jarige vsv'ers.
- Ook in termen van uitval en switch zijn (nog) geen effecten als gevolg van de coronacrisis zichtbaar.

Hoe gaat het met de jongeren in de regio?

- Met veruit de meeste jongeren in de regio gaat het goed. Zij volgen een opleiding en/of heb-ben een starkwalificatie. In deze vijfde meting is een duidelijke stijging zichtbaar in het aan-deel jongeren dat onderwijs volgt. In het bijzonder voor de peilgroepen van 20 en 22 jaar zien we dat meer jongeren nog een opleiding volgen ten opzichte van voorgaande metingen. Het gaat zowel om jongeren die al een startkwalificatie bezitten en een opleiding volgen, als om jongeren die zonder startkwalificatie onderwijs volgen. Het aantal jongeren per jaargroep dat het initieel onderwijs verlaat zonder startkwalificatie is door de stijgende (en langere) on-derwijsdeelname gedaald, naar rond de 800 jongeren.
- Naast een stijging in de onderwijsdeelname die vooral in de peilgroep van 20- en 22-jarigen zichtbaar is, zien we ook een toename in de terugkeer van 16-jarige uitvallers (en op dat mo-ment dus vsv'ers) naar onderwijs.
- Aan de gestegen onderwijsdeelname lijken twee oorzaken aan ten grondslag te liggen.
  (1) De diverse coronamaatregelen en de (verondersteld) slechte arbeidsmarktsituatie maakten langer doorstuderen voor jongeren aantrekkelijker.
  (2) Door de daling van de vsv-cijfers in de afgelopen jaren zitten meer jongeren nu nog in onderwijs. Hier lijkt wel sprake van een kantelpunt, omdat in de nieuwste vsv-cijfers van OCW weer een stijging zichtbaar is.

Aandacht voor speciaal

- Een deel van de jongeren in de regio heeft extra aandacht en ondersteuning nodig om onderwijs te (kunnen) volgen. In de SchoolWerkt-monitor kijken we naar de effecten die dit heeft op de schoolloopbaan. Daarnaast heeft deze ondersteuning ook belangrijke andere effecten die niet in de schoolloopbaancijfers zijn terug te zien, zoals ondersteuning van het gezin en het verbeteren van het welbevinden van de jongere. Dat geldt met name voor de ondersteuning en begeleiding die geboden wordt binnen het vso cluster 4, OPDC Utrecht en de entreeopleiding. De opbrengsten van de inspanningen die binnen deze school/onderwijstypen worden gedaan zijn dus groter dan alleen het behalen van een diploma of startkwalificatie.
- Kwetsbare jongeren zijn vaker vsv'er dan niet-kwetsbare jongeren en halen minder vaak een startkwalificatie. Bijna één op de zes kwetsbare 22-jarigen is voortijdig schoolverlater en ongeveer de helft heeft op die leeftijd (nog) geen startkwalificatie behaald. Toch zien we ook in de groep kwetsbare jongeren een gestegen onderwijsdeelname.
- Dit beeld van stijgende en langere onderwijsdeelname vertaalt zich ook door in de loopbaan van overstappers vanuit het praktijkonderwijs en het vso naar het mbo. In vergelijking met voorgaande metingen blijven zowel pro- en vso-overstappers mét als zónder startkwalificatie langer onderwijs volgen. Deze groep zit verspreid over meerdere scholen, opleidingsniveaus en opleidingen. Onduidelijk is in welke mate de stijging in de onderwijsdeelname van pro- en vso- overstappers te verklaren is door de structurele trend van langer in onderwijs blijven en in hoeverre de diverse coronamaatregelen de stijgende onderwijsdeelname van pro- en vso-overstappers verklaart. Door de nu krappe arbeidsmarkt kan voortijdig schoolverlaten weer snel toenemen. De vraag is daarom in hoeverre de langere verblijfsduur in het onderwijs tot meer studiesucces (diploma's, startkwalificaties) zal leiden van een toch kwetsbare doelgroep.

Loopbanen in het vo

- Het havo vormt een belangrijke, grote onderwijssoort binnen het vo, waarbinnen veel op- en afstroom plaatsvindt. Net als in de voorgaande meting zijn er enkele opvallende uitkomsten, waar de gedeeltelijke schoolsluitingen en de aangepaste eindexamens als gevolg van corona een rol in lijken spelen.
  (1) Er zijn verschuivingen zichtbaar in de uitstroombestemmingen. De uitstroom van havisten naar het hoger onderwijs is beduidend lager dan in voorgaande metingen; de uitstroom naar het mbo en de doorstroom naar het vwo liggen juist op een hoger niveau. Deze verschuivingen worden niet veroorzaakt door veranderingen in het aantal gediplomeerden; dat is op een gelijk niveau als voor de pandemie.
  (2) De doorstroom van vmbo-g/t naar het havo is in deze meting kleiner dan voorgaande jaren. De doorstroom varieert wel sterk van school tot school.
- De verblijfsduur binnen het vo in brede zin (alle onderwijstypen) is vergelijkbaar met de vorige metingen. Dat betekent dat ongeveer driekwart van alle vo-leerlingen de opleiding binnen de nominale duur afrondt.

Startkwalificatie en voortijdig schoolverlaten

- Cijfers van het ministerie van OCW laten zien dat het aantal nieuwe voortijdig schoolverlaters in de RMC-regio in 2020-2021 licht is gestegen. Deze stijging is ook landelijk zichtbaar en wordt onder andere verklaard door een toenemend aantal studenten dat een verkeerde studiekeuze heeft gemaakt en een toename van mentale problemen onder studenten. Vooral met 18 jaar neemt het aantal voortijdig schoolverlaters sterk toe als gevolg van het einde van de

kwalificatieplicht. Met 16 jaar is het aantal vsv'ers nog beperkt, maar het valt in deze meting wel op dat het aantal en aandeel nieuwkomers binnen deze groep vsv'ers sterk is gedaald.

- Driekwart van de groep 22-jarige vsv'ers heeft het afgelopen jaar gewerkt en circa 60 procent heeft inkomsten boven het niveau van het wettelijk minimumloon. Dat is vergelijkbaar met voorgaande metingen. Sluitingen en beperkingen in diverse branches als gevolg van de coronamaatregelen hebben dus niet geleid tot een slechtere uitgangspositie van deze jongeren op de arbeidsmarkt. Desondanks blijft de situatie op de arbeidsmarkt van veel van deze jongeren kwetsbaar. Door de veelal lage inkomens lijken hun kansen op het opbouwen van een zelfstandig bestaan beperkt.
- Het totale aantal opleidingsstakers (uitval en switch opgeteld) in het eerste jaar van het mbo stabiliseert zich, maar is met 29 procent nog altijd groot. Positief is dat het overgrote deel van deze opleidingsstakers herstart met een nieuwe opleiding en dat dit aandeel switchers de laatste jaren ook nog licht is toegenomen. Tegelijkertijd blijkt de gemaakte studiekeuze voor veel de studenten niet de juiste. Dit is een blijvend punt van aandacht.

Nieuwkomers in de regio

- De vijfde meting laat een ander beeld zien dan de voorgaande metingen. Ook onder nieuwkomers, gedefinieerd als jongeren zonder BSN, zien we een gestegen onderwijsdeelname. Vanwege de beperkingen in het definiëren van de groep nieuwkomers zijn de cijfers echter moeilijk te duiden. De totale omvang van de groep nieuwkomers is vergelijkbaar met de vorige meting(en) en vormt daarom in ieder geval geen verklaring. Voor een goed begrip zou meer (ook kwalitatief) onderzoek nodig zijn.

1 Inleiding

In de RMC-regio Utrecht is de afgelopen jaren veel bereikt, mede door de jarenlange samenwerking tussen voortgezet onderwijs, middelbaar beroepsonderwijs en gemeenten in de regio. In 2015 hebben zij een gezamenlijke agenda ontwikkeld: de SchoolWerkt-agenda. Het doel van de SchoolWerkt-agenda is om zoveel mogelijk jongeren te begeleiden naar kansrijke deelname aan de samenleving. Extra aandacht is er voor (kwetsbare) jongeren in het onderwijs, jongeren die al langere tijd school zonder startkwalificatie hebben verlaten en jongeren die de overstap van onderwijs naar werk maken. De SchoolWerkt-agenda is met concrete maatregelen uitgewerkt in een gezamenlijke aanpak voortijdig schoolverlaten. In januari 2021 is een nieuw regionaal programma voor de periode 2020-2024 gestart.

1.1 De SchoolWerkt-monitor

De gemeente Utrecht heeft namens de gezamenlijke partijen in de SchoolWerkt-agenda opdracht verleend voor monitoring: de SchoolWerkt-monitor. In de SchoolWerkt-monitor staan de jongeren en jongvolwassenen die woonachtig zijn in de RMC-regio Utrecht en hun schoolloopbaan centraal. Hoe het met deze jongeren en jongvolwassenen gaat is de hoofdvraag van deze monitor: zitten ze op school, halen ze een diploma, krijgen ze ondersteuning, hebben ze werk?

De eerste meting van de SchoolWerkt-monitor is in januari 2018 verschenen. De schoolloopbaan van alle jongeren en jongvolwassenen in de regio is in deze meting kwantitatief in beeld gebracht (peildatum 1 oktober 2017). In juli 2019 verscheen de tweede meting van de SchoolWerkt-monitor (peildatum 1 oktober 2018). In deze meting werden, naast een update van de cijfers uit de eerste meting, zes verdiepende (deel)onderzoeken uitgevoerd. Vanaf 2020 is – voor het kwantitatieve deel – een vervolg gegeven aan de dataverzameling. De derde meting (peildatum 1 oktober 2019) en vierde meting (peildatum 1 oktober 2020) zijn een meer beknopte versie van de vorige metingen van de SchoolWerkt-monitor en hebben de vorm van een factsheet. Deze metingen zijn bedoeld om de continuering van de dataverzameling voort te zetten.

De publicaties van de eerste, tweede, derde en vierde meting van de SchoolWerkt-monitor zijn hier te vinden:

- SchoolWerkt-monitor 2017
- SchoolWerkt-monitor 2018
- SchoolWerkt-monitor 2019
- SchoolWerkt-monitor 2020

De belangrijkste uitkomsten van de vijfde meting van de SchoolWerkt-monitor zijn ook visueel verwerkt in een infographic:

- Infographic SchoolWerkt-monitor 2021

Vijfde meting
In 2022 is opnieuw een vervolg gegeven aan de dataverzameling. Daarmee wordt een update gegeven van de kengetallen die in de eerdere metingen zijn gepresenteerd.[1] We lichten opvallende uitkomsten kort toe in tekst bij de tabellen.
In deze vijfde meting blijft het, net als in de vorige metingen, mogelijk om in de digitale versie door te klikken naar uitgebreidere tabellen. Veel van de tabellen bieden de gelegenheid cijfers uit te splitsen naar bijvoorbeeld gemeente, subregio of samenwerkingsverband.

Een bijzondere meting door het coronavirus
Net als in de vierde meting, heeft de vijfde meting betrekking op een bijzonder schooljaar, waarin als gevolg van het coronavirus de scholen enige maanden gesloten zijn geweest, het eindexamen in aangepaste vorm is afgenomen en verschillende branches (o.a. horeca) een periode gesloten zijn geweest. Als gevolg daarvan wijken bepaalde cijfers in deze meting af van andere jaren. Daarnaast lijken ook effecten van het begin van de coronacrisis inmiddels zichtbaar te worden in het onderwijs. Daar wordt in deze rapportage specifiek aandacht aan besteed.

1.2 Begrippen en definities

In deze rapportage worden verschillende definities en begrippen gebruikt. Een toelichting op de belangrijkste begrippen en de manier waarop deze in de data zijn geoperationaliseerd vindt u hier.

1.3 Data en privacy

In de SchoolWerkt-monitor wordt gebruik gemaakt van verschillende data. De data zijn afkomstig van onder meer gemeenten, mbo-instellingen, de Overstap en het OPDC Utrecht. We hebben alle data gekoppeld tot één databestand: het SchoolWerkt-bestand. Tenzij anders vermeld, zijn alle cijfers, grafieken en tabellen in deze rapportage gebaseerd op dit bestand.
De waarborging van de privacy van de jongeren en jongvolwassenen in de monitor staat voorop. Daarom zijn er met alle dataleveranciers duidelijke afspraken gemaakt en is er gewerkt met een procedure die voldoet aan de privacywetgeving. Een uitgebreide verantwoording van de werkwijze vindt u hier.

1.4 Overzicht van tabellen

Zoals gezegd, is in deze vijfde meting een update gegeven van de belangrijkste cijfers, tabellen en grafieken uit de eerdere metingen. Een overzicht van alle tabellen staat hieronder. De tabellen zijn geclusterd binnen zes deelthema's.
Bij elke tabel of figuur is tevens weergegeven waar deze informatie in de vorige rapportages is terug te vinden. Waar mogelijk en relevant zijn via een aantal tabellen verschillen tussen de metingen uitgelicht. Daarmee is eenvoudig de vergelijking tussen de metingen te maken.

1 Op de tweede plaats blijft door publicatie van de gegevens (in een werkdocument) de grondslag voor datalevering behouden.

Overzicht tabellen/grafieken

	Tabel/ figuur	Meting 1	Meting 2	Meting 3	Meting 4
	De jongeren in de regio				
Figuur 1	Omvang, per peilgroep	p.11	p.10	p.4	p.7
Figuur 1	Samenstelling geslacht, per peilgroep	p.11	p.10	p.4	p.7
Figuur 1	Samenstelling woongemeente, per peilgroep	p.11	p.10	p.4	p.7
	Hoe gaat het met de jongeren in de regio?				
Tabel 1	Positie 1 oktober, per peilgroep	p.14	p.11	p.5	p.8
Figuur 2	Hoogst behaalde diploma, per peilgroep	p.12	p.12	p.6	p.9
	Aandacht voor speciaal				
Tabel 2	vsv en eindonderwijs zonder SK, per peilgroep	p.18	p.14	p.6	p.11
Figuur 3	vsv naar JIKP, 22-jarigen	p.24	p.14	p.7	p.12
Figuur 4	Situatie overstappers vso-cluster 4 naar mbo	-	p.15	p.8	p.16
Figuur 5	Situatie overstappers OPDC Utrecht naar mbo	-	-	-	p.16
Figuur 6	Situatie overstappers pro naar mbo	-	p.15	p.9	p.17
Figuur 7	Opleidingsniveau overstappers vso-, pro- en OPDC naar mbo	-	-	-	p.18
	Loopbanen in het vo				
Figuur 8	Havo: rotonde van het vo	p.27	p.18	p.10	p.19
Figuur 9	Op- en afstroom vo	p.27	p.19	p.10	p.20
Figuur 10	Verblijfsduur vo	p.27	p.19	p.11	p.20
Figuur 11	Doorstroom van vmbo naar havo	-	-	-	p.20
Figuur 12	Diplomering havo voor doorstromers en niet-doorstromers	-	-	-	p.21
Figuur 13	Uitstroombestemming van havo-uitstromers, voor doorstromers en niet-doorstromers	-	-	-	p.22
	Startkwalificatie en voortijdig schoolverlaten				
Tabel 3	Nieuwe voortijdig schoolverlaters RMC-regio Utrecht	-	-	p.11	p.24
Figuur 14	Niet in onderwijs zonder SK, per peilgroep	p.19	p.23	p.12	p.25
Figuur 15	vsv'ers naar herkomst onderwijstype, 22-jarigen (%)	p.29	-	p.13	p.26
Figuur 16	vsv'ers naar herkomst onderwijstype, 16-, 18- en 20-jarigen (%)	-	-	p.14	p.27
Figuur 17	Arbeidsmarktsituatie van vsv'ers, 22-jarigen (%)	p.29	-	p.15	p.28
Figuur 18	Inkomenssituatie van vsv'ers, 22-jarigen (%)	p.29	-	p.16	p.29
Figuur 19	SK naar diploma, per peilgroep	p.19	-	p.16	p.30
Figuur 20A	Uitval in eerste verblijfsjaar mbo	p.16	-	p.17	p.31
Figuur 20B	Switch in eerste verblijfsjaar mbo	p.16	-	p.18	p.31
Figuur 21	Ongeoorloofd verzuim naar onderwijssoort, per peilgroep	p.20	-	p.19	p.32
	Nieuwkomers in de regio				
Tabel 4	Positie 1 oktober van nieuwkomers (lees: jongeren zonder BSN)	-	p.30	p.23	p.34
Tabel 5	Laatste jaar onderwijs van vsv'ers onder de nieuwkomers (lees: jongeren zonder BSN)	-	p.30	p.23	p.34

2 Uitkomsten vijfde meting

2.1 De jongeren in de regio

Vier leeftijden
In de SchoolWerkt-monitor kijken we hoe het gaat met de jongeren en jongvolwassenen woonachtig in de RMC-regio Utrecht. We kijken naar de schoolloopbaan en belangrijke peilmomenten daarbinnen. Concreet doen we dat door in te zoomen op de (onderwijs)situatie op vier belangrijke peilmomenten, namelijk 16-, 18-, 20- en 22-jarige leeftijd (peildatum 1 oktober 2021). Deze peilmomenten bestrijken verschillende belangrijke fasen en overgangsmomenten in de schoolloopbaan en markeren voor het beleid relevante grenzen.

Omvang en samenstelling
Elke leeftijdsgroep omvat ruim 11.000 tot 12.000 jongeren. De omvang van de leeftijdsgroepen neemt toe met de stijgende leeftijd. Veelal gaat het om studenten die naar Utrecht verhuizen om daar een studie te volgen. Daardoor neemt zowel in absolute als relatieve zin het aandeel jongeren uit de RMC-subregio Utrecht (stad) toe in vergelijking met de andere subregio's.
Het percentage vrouwen neemt ook toe naarmate de leeftijd van de jongeren stijgt. Dat is het resultaat van een groter aantal vrouwen dat voor een studie (hoger onderwijs) in Utrecht kiest en zich daar vestigt.

Figuur 1 – Omvang en samenstelling peilgroepen naar geslacht en naar woonregio (%)

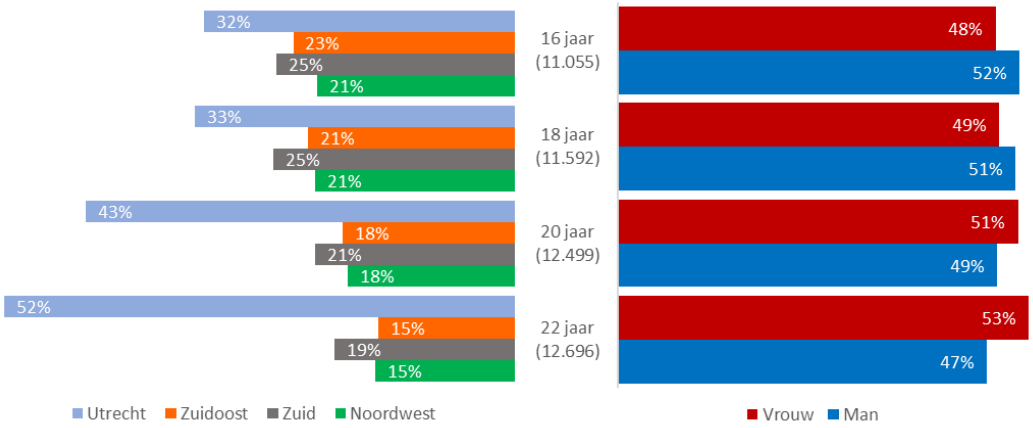

- Meer cijfers
- Meer cijfers

De omvang en samenstelling van de peilgroepen is vergelijkbaar met de vorige twee metingen. Ten opzichte van meting 1 en 2 is sinds de derde meting het aandeel inwoners in de regiogemeenten binnen subregio Utrecht Zuid groter. Dit is het gevolg van de gemeentelijke fusie van de voormalige gemeenten Vianen, Leerdam en Zederik tot de gemeente Vijfheerenlanden (sinds 1 januari 2019). Eerder hoorden de gemeenten Leerdam en Zederik niet tot de subregio Utrecht-Zuid. Hierdoor is sinds de derde meting de subregio Utrecht-Zuid gegroeid met circa 500 jongeren per peilgroep.

2.2 Hoe gaat het met de jongeren in de regio?

De peilmomenten bestrijken verschillende fasen en overgangsmomenten in de schoolloopbaan. Dat is ook terug te zien in de cijfers. Hoewel de verschillende fasen en overgangsmomenten ook in deze vijfde meting zijn terug te zien, is er ten opzichte van de voorgaande metingen een behoorlijk grote verandering zichtbaar in de onderwijssituatie van de jongeren in de RMC-regio. Dat geldt in het bijzonder voor de peilgroepen van 20- en 22-jarigen.

Meer jongeren in onderwijs
Voor de groep 16-jarigen zien we geen grote verschillen ten opzichte van voorgaande jaren. De meeste van deze jongeren zitten nog op het vo. Een deel heeft de overstap naar het mbo al gemaakt (26%), of gaat dat bijna doen. Een kleiner deel volgt een andere route, via bijvoorbeeld het vso of praktijkonderwijs. Er is een kleine daling te zien in het percentage 16-jarige vsv'ers.
Met 18 jaar hebben de overstappers van het vmbo (vrijwel) allemaal de overstap naar vervolgonderwijs gemaakt. Ook de meeste havo- en vwo-leerlingen zijn gestart met een vervolgopleiding. Ten opzichte van voorgaande metingen volgt een vergelijkbaar deel van de 18-jarigen onderwijs, maar de samenstelling is wel wat anders. Een groter deel dan in voorgaande metingen volgt met 18 jaar nog onderwijs op het vo of in het mbo. Daartegenover is een daling zichtbaar in het percentage jongeren dat op het ho zit. Naast de veranderingen binnen de groep onderwijsvolgende jongeren is er ook een daling in de vsv cijfers te zien bij 18-jarigen. Het totaal aantal vsv'ers op 18-jarige leeftijd daalde de afgelopen jaren ook al, maar in mindere mate. Het gaat hier om een optelsom van nieuwe én oude vsv'ers. Dat geeft een ander beeld dan de officiële vsv-cijfers van OCW, die enkel betrekking hebben op *nieuwe* vsv'ers.
Voor de andere peilgroepen – 20 jaar en 22 jaar – is er een sterke stijging van het percentage jongeren dat (nog) onderwijs volgt[2]. In de vorige meting volgde 76 procent van de 20-jarigen en 62 procent van de 22-jarigen onderwijs. Die stijging is zichtbaar onder zowel jongeren in onderwijs die al een startkwalificatie hebben als onder jongeren zonder startkwalificatie. Als gevolg van deze stijging zien we in deze meting minder vsv'ers en ook minder (20- en 22-jarige) jongeren die met startkwalificatie geen onderwijs meer volgen.

Over de volle breedte zien we in deze meting dus meer jongeren die onderwijs volgen. Dit lijkt twee hoofdoorzaken te hebben:

1. Corona-effect
   Als gevolg van de coronamaatregelen in 2021 blijven jongeren langer in het onderwijs. Daar lijken meerdere factoren een rol in te spelen. Door sluiting van diverse sectoren, onzekerheid over de arbeidsmarkt, geen afgifte van bindend studieadviezen (BSA) en gebrek aan alternatieven zoals een tussenjaar, is het volgen van een opleiding en het langer doorstuderen voor jongeren aantrekkelijker geworden. Dit effect is met name zichtbaar vanaf 18 jaar. Daarvoor zijn jongeren nog kwalificatieplichtig en spelen deze factoren een minder grote rol.
2. Langjarige trend:
   De daling van vsv-percentages in de peilgroepen 20 en 22 jaar (en daarmee de stijging van het aantal jongeren in opleiding) is het cumulatieve resultaat van de daling van het aantal vsv'ers in de afgelopen jaren. Doordat, in de afgelopen jaren, minder jongeren op 18-jarige leeftijd voortijdig schoolverlater zijn geworden, stijgt het aantal jongeren dat op 20- en 22-

2 Deze stijging is binnen het mbo niet toe te wijzen aan een stijging binnen specifieke opleidingen of sectoren. Er is in de gebruikte bestanden geen informatie over de specifieke opleiding die jongeren op het hoger onderwijs volgen. Voor het ho is deze analyse dus niet uitgevoerd.

jarige leeftijd nog onderwijs volgt. De actuele vsv-cijfers (nieuwe vsv'ers) van OCW[3] tonen weer een stijging van het aantal vsv'ers. Dit duidt mogelijk op een kantelpunt, waardoor het aantal en percentage vsv'ers ook in de SchoolWerkt-monitor weer zal stijgen in alle peilgroepen.

Tabel 1 – Situatie in onderwijs, per peilgroep (%)

	16 jaar	18 jaar	20 jaar	22 jaar
In opleiding	**99**	**89**	**84**	**80**
- VO – vmbo	13	1	-	-
- VO - havo/vwo	53	9	1	-
- VO – anders	1	1	1	1
- VSO	3	1	0,4	0,3
- Praktijkonderwijs	2	0,2	-	-
- Mbo	26	42	25	12
- Hoger onderwijs	1	34	56	66
- VAVO/ve	0,4	2	1	0,4
Niet in onderwijs zonder SK	**1,0**	**4,7**	**6,1**	**6,4**
- Vsv	0,7	3,3	4,3	4,8
- Eindonderwijs praktijkonderwijs	-	0,5	0,6	0,6
- Eindonderwijs vso	0,1	0,8	1,0	0,8
- Eindonderwijs mbo-1 met diploma	-	0,1	0,2	0,3
- Vrijstelling Leerplicht	0,2	-	-	-
- Eindonderwijs Engelse stroom of Internationaal Baccalaureaat	-	0,1	-	-
Niet in onderwijs met SK	**0,3**	**6**	**10**	**13**
Totaal N (= 100%)	11.055	11.592	12.499	12.696

- Meer cijfers
- Meer cijfers

3 Bron: RMC factsheet RMC-regio 19 2020-2021 (voorlopig).

Uitgelicht: ontwikkeling vsv over de vijf metingen, per peilgroep (N en %)

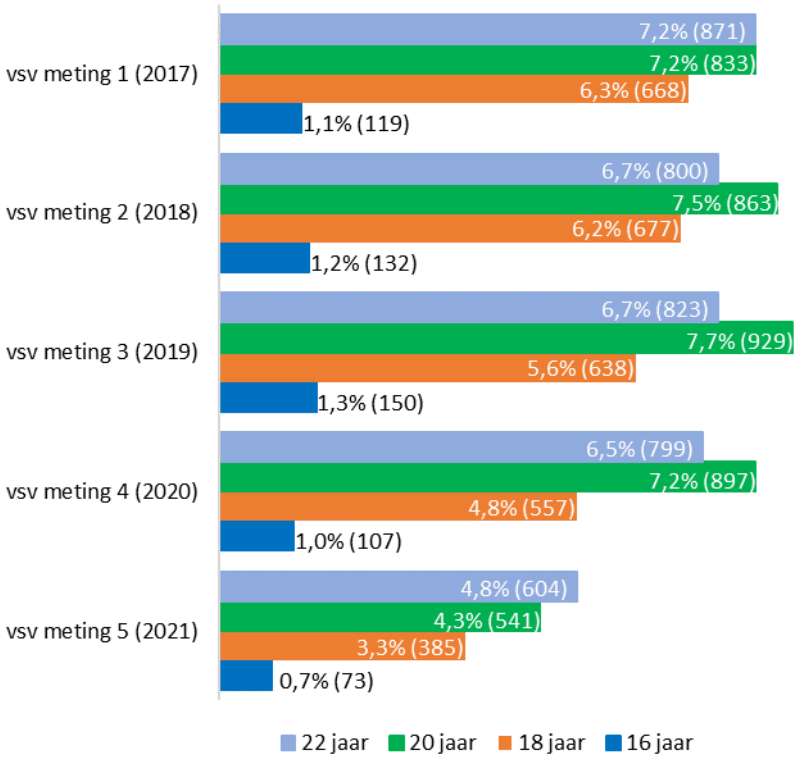

Oud vsv terug in onderwijs

Het lijkt er ook op dat de coronasituatie ertoe heeft geleid dat meer vsv'ers terugkeren naar het onderwijs. Van de jongeren die vorig jaar (peildatum oktober 2020) voortijdig schoolverlater waren, is gemiddeld over alle leeftijden bijna 38 procent teruggekeerd naar het onderwijs. Voor de peilgroep van 16-jarigen geldt dat er dubbel zoveel vsv'ers terugkeren naar onderwijs dan in het cohort voor corona (2018-2019). Of deze jongeren ook een startkwalificatie gaan behalen is nog onduidelijk.

Uitgelicht: Terugkeer van vsv'ers in het onderwijs, per peilgroep[4] (N en %)

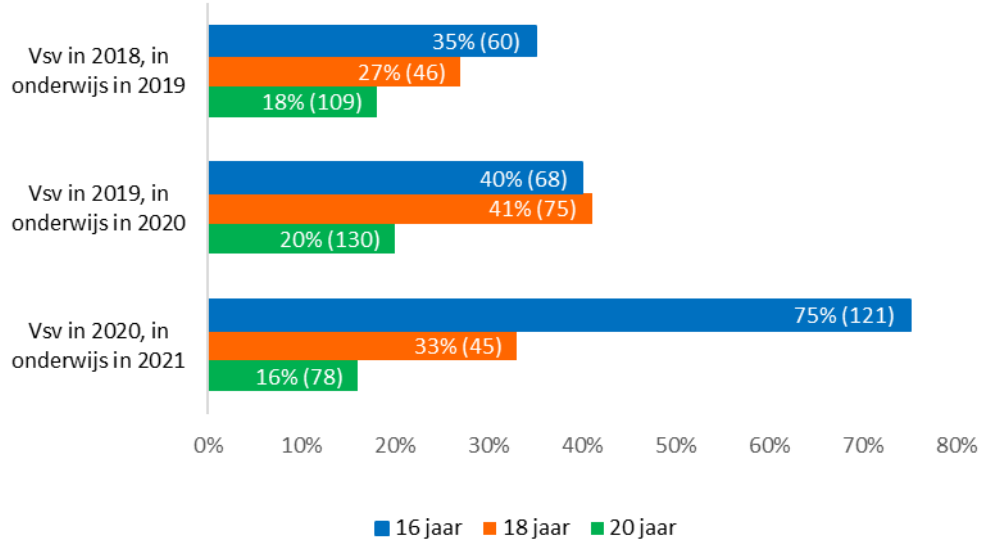

Behaalde diploma's

Met het overgrote deel van de jongeren in de regio gaat het goed: zij hebben een succesvolle schoolloopbaan die in veruit de meeste gevallen wordt afgesloten met een diploma op ten minste het niveau van de startkwalificatie. Met 20 jaar heeft 90 procent een diploma in het vo of mbo behaald, heeft 76 procent een startkwalificatie en volgt 84 procent nog steeds een opleiding. Van diegenen die dat niet meer doen (16%) heeft 10 procent wel een startkwalificatie behaald. De andere 6 procent heeft dat niet.

In de vierde meting zagen we, door de coronamaatregelen, een stijging in het percentage jongeren dat op 18-jarige leeftijd een diploma heeft behaald. Dit leek een effect te zijn van het feit dat jongeren in het schooljaar 2019-2020 geen centraal examen hebben kunnen doen. In schooljaar 2020-2021 werd het centraal eindexamen, zij het in aangepaste vorm, wel afgenomen. De stijging in de vierde meting van het aantal behaalde diploma's zien we in deze meting dan ook afvlakken. Wanneer we naar de landelijke slagingspercentages kijken zien we sinds 2015 een lichte stijging op alle niveaus. In 2020 was er sprake van uitzonderlijk hoge slagingspercentages[5]. In 2021 zien we dat de slagingspercentages lager liggen dan in 2020, maar nog wel oplopen in de langlopende trend (dus hoger dan in 2019).

Het aantal jongeren per jaargroep dat het initieel onderwijs verlaat zonder startkwalificatie is door het feit dat meer jongeren onderwijs blijven volgen dalend. Dat waren er in eerdere metingen 1.000 tot 1.200, maar daalt nu naar rond de 800 jongeren. Omdat de nieuwste vsv-cijfers van OCW een stijging laten zien en omdat effecten van corona voor het grote aantal jongeren dat onderwijs (blijft) volgen waarschijnlijk tijdelijk zijn, is de verwachting dat het aantal jongeren dat het onderwijs verlaat zonder startkwalificatie de komende jaren weer zal oplopen.

4 In de vorige metingen zijn hier geen analyses naar gedaan. De loopbanen van vsv'ers zijn gereconstrueerd aan de hand van de beschikbare data uit 2021. Jongeren van ouder dan 22 komen niet voor in de c-levering. Jongeren die 21 of 22 jaar waren in 2019 en jongeren die 22 jaar waren in 2020 zijn in de huidige meting 23 jaar of ouder en zijn dus niet zichtbaar. Hierdoor kan deze analyse voor de peilgroep 22-jarigen in de gereconstrueerde cohorten niet worden uitgevoerd.

5 Examenmonitor Voortgezet Onderwijs 2021, Dienst uitvoering Onderwijs

Figuur 2 – Hoogst behaalde diploma, per peilgroep (%)

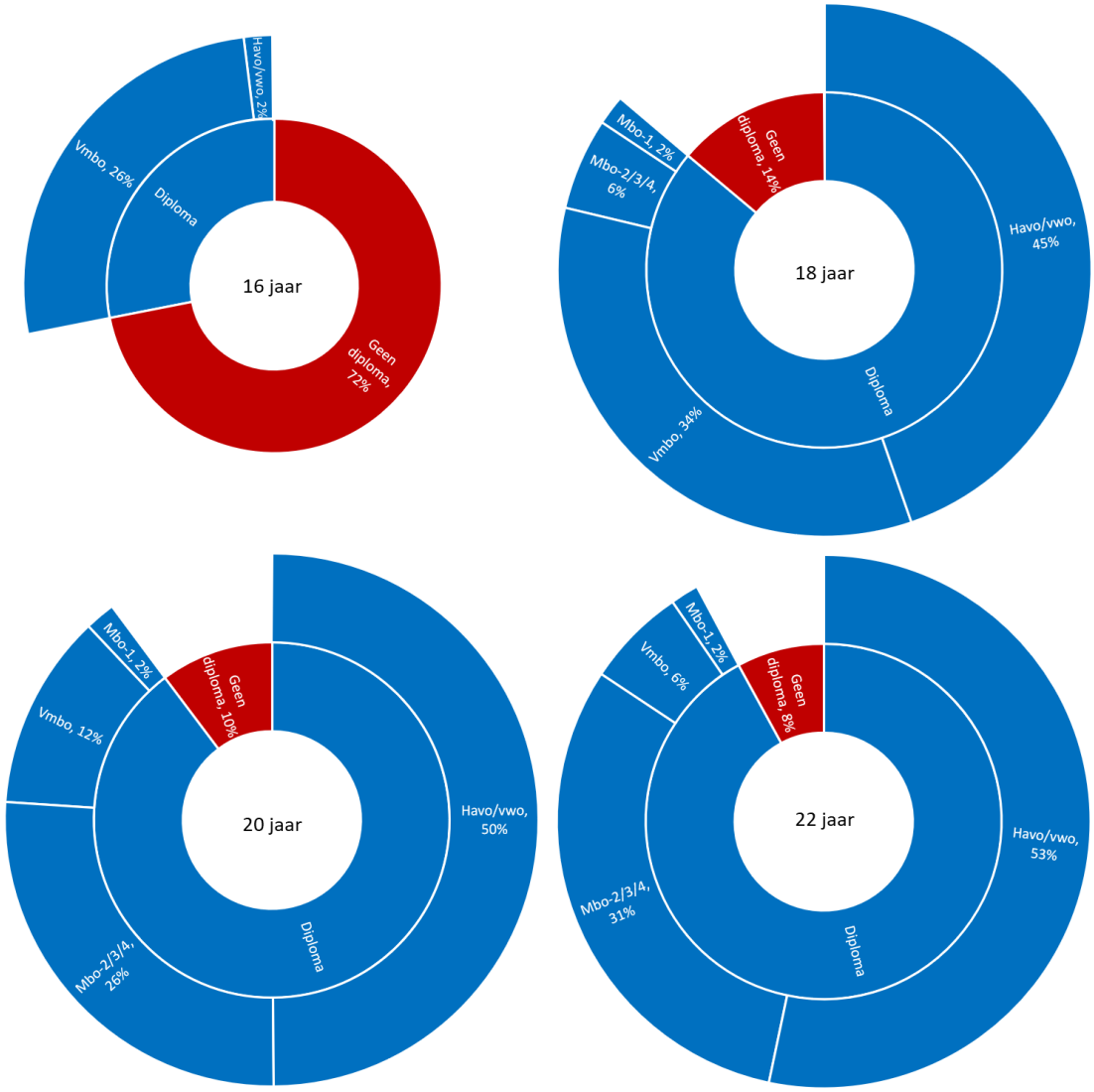

- Meer cijfers
- Meer cijfers

Conclusie

Met veruit de meeste jongeren in de regio gaat het goed. Zij volgen een opleiding en/of hebben een starkwalificatie. In deze vijfde meting is een duidelijke stijging zichtbaar in het aandeel jongeren dat onderwijs volgt. In het bijzonder voor de peilgroepen van 20 en 22 jaar zien we dat meer jongeren nog een opleiding volgen ten opzichte van voorgaande metingen. Het gaat zowel om jongeren die al een startkwalificatie bezitten en een opleiding volgen, als om jongeren die zonder startkwalificatie onderwijs volgen. Naast een stijging in de onderwijsdeelname die vooral in de peilgroep van 20- en 22-jarigen zichtbaar is, zien we ook een toename in de terugkeer van 16-jarige vsv'ers naar onderwijs

Aan deze gestegen en langere onderwijsdeelname lijken twee oorzaken aan ten grondslag te liggen. Ten eerste is het langer doorstuderen voor jongeren aantrekkelijker geworden als gevolg van diverse maatregelen die door corona zijn genomen en de (verondersteld) slechte

arbeidsmarktsituatie. Ten tweede zijn door de daling van de vsv-cijfers in de afgelopen jaren meer jongeren nu nog in onderwijs. Hier lijkt echter wel sprake van een kantelpunt, omdat in de nieuwste vsv-cijfers van OCW weer een stijging zichtbaar is.
Het aantal jongeren per jaargroep dat het initieel onderwijs verlaat zonder startkwalificatie is door de stijgende (en langere) onderwijsdeelname gedaald, naar rond de 800 jongeren.

2.3 Aandacht voor speciaal

Een deel van de jongeren in de regio heeft extra aandacht en ondersteuning nodig om onderwijs te (kunnen) volgen. Het gaat om jongeren die onderwijs volgen binnen het voortgezet speciaal onderwijs (vso), praktijkonderwijs, de bovenschoolse voorziening OPDC Utrecht, of een entreeopleiding. Daarnaast is er ook een groep jongeren die binnen het reguliere onderwijs (vo en mbo) of in de overgang van vo naar mbo extra ondersteuning krijgt.
In de SchoolWerkt-monitor kijken we naar de effecten die dat heeft op de schoolloopbaan, maar deze ondersteuning heeft ook belangrijke andere effecten. Dat geldt met name voor de ondersteuning en begeleiding die geboden wordt binnen het vso cluster 4, OPDC Utrecht en de entreeopleiding. Het gaat dan bijvoorbeeld om de ondersteuning van het gezin, het verbeteren van het welbevinden van de jongere en (andere) activiteiten om jongeren op het rechte pad te houden. De opbrengsten van de inspanningen die binnen deze school/onderwijstypen worden gedaan zijn dus groter dan alleen het behalen van een diploma of startkwalificatie.

We zoomen in deze paragraaf eerst in op de situatie van 22-jarigen. Daarna gaan we dieper in op de doorstroom van vso en praktijkonderwijs naar mbo.

Kwetsbaar en de kans op voortijdig schoolverlaten
Een deel van de jongeren die met 22 jaar (nog) geen startkwalificatie heeft behaald en geen onderwijs volgt, volgde eerder in zijn of haar schoolloopbaan onderwijs dat niet tot een startkwalificatie leidt. Het gaat om jongeren die na het praktijkonderwijs, vso cluster 3 (en deels ook uit de andere clusters binnen het vso) of entreeopleiding geen vervolgonderwijs meer volgen. Dit onderwijs is eindonderwijs[6] geweest. Er is in deze meting sprake van een daling van het aantal en percentage jongeren dat eindonderwijs volgt. Dit is bij alle groepen kwetsbare jongeren terug te zien. Meer kwetsbare jongeren kiezen dus voor een vervolgopleiding. De uitzondering hierop zijn jongeren in vso cluster 1 en 2, bij hen zien we geen verschillen in eindonderwijs ten opzichte van de vorige meting (zie ook figuur 3). Voor het overige deel van de kwetsbare jongeren die zonder startkwalificatie het onderwijs heeft verlaten, geldt niet dat zij eindonderwijs volgden: hen is het

6 (1) Jongeren die geen startkwalificatie hebben maar wel een mbo-1 diploma én minimaal 12 uur in de week werk hebben tellen niet mee als vsv'er.
(2) Jongeren die onderwijs hebben gevolgd in het vso met het uitstroomprofiel arbeidsmarktgericht of dagbesteding zijn niet kwalificatieplichtig en worden daarom niet meegeteld als vsv'er.
(3) Een leerling met een getuigschrift van het praktijkonderwijs is niet kwalificatieplichtig en wordt daarom niet meegeteld als vsv'er.
De gebruikte data laten het niet toe om in de SchoolWerkt-monitor bovenstaande definitie volledig te volgen. Daarom hebben we enkele aanpassingen gedaan in de definiëring van de groep die niet wordt meegeteld als vsv'er en voor wie het gevolgde onderwijs dus eindonderwijs was:
(1) Voor alle gediplomeerde mbo-1-studenten die geen vervolgopleiding volgen is de entreeopleiding eindonderwijs;
(2) Voor alle vso-uitstromers van cluster 3 die geen vervolgopleiding volgen was het vso eindonderwijs. Dit geldt ook voor vso-leerlingen uit de andere clusters als bekend is dat zij zijn uitgestroomd met het profiel arbeidsmarktgericht of dagbesteding;
(3) Voor alle uitstromers uit het praktijkonderwijs die geen vervolgopleiding volgen is het praktijkonderwijs eindonderwijs.

om andere redenen niet gelukt een startkwalificatie te halen; zij zijn vsv'er. Deze groep is divers, het gaat om jongeren die zijn uitgevallen in het mbo, om jongeren uit vso cluster 4 die geen vervolgopleiding zijn gaan doen, etc.

Tabel 2 – Vsv en eindonderwijs zonder startkwalificatie (SK), per peilgroep (%)

	Vsv	Eindonderwijs zonder SK
16 jaar	0,7	0,4
18 jaar	3,3	1,4
20 jaar	4,3	1,8
22 jaar	4,8	1,7

- Meer cijfers

De mate waarin jongeren geen startkwalificatie halen verschilt. Onder de jongeren met een achtergrond in het vso, pro, OPDC of entree is dit percentage hoger dan onder niet of minder 'kwetsbare' jongeren.

'Kwetsbare jongeren'
Het is moeilijk om te bepalen welke jongeren als kwetsbaar aangemerkt moeten worden. In de School-Werkt-agenda spreekt men, in navolging van het overheidsbeleid, over jongeren in een kwetsbare positie. Daar wordt onder verstaan: jongeren van 16-23 jaar die moeite hebben met het behalen van een startkwalificatie of die een grote afstand hebben tot de arbeidsmarkt. Het betreft uitstromers uit het praktijkonderwijs, vso of de entreeopleiding. In het mbo gaat het bovendien om jongeren die het diploma kunnen halen, maar extra tijd, ondersteuning of flexibiliteit nodig hebben.
Niet alle groepen in de beschreven definitie zijn in de cijfers eenduidig terug te vinden. Zo is wel duidelijk of iemand afkomstig is uit bijvoorbeeld het praktijkonderwijs, maar niet welke studenten in het mbo extra ondersteuning behoeven. In de SchoolWerkt-monitor kijken we daarom op basis van de beschikbare cijfers op twee manieren naar of iemand tot de doelgroep behoort:

- Iedereen die ooit op het praktijkonderwijs, vso, OPDC of de entreeopleiding (mbo-niveau 1) heeft gezeten, of nog zit.
- Iedereen die in het mbo een zwaardere vorm van extra ondersteuning heeft gehad (in het schooljaar 2020-2021). We nemen daarin ook expliciet de mbo-studenten van niveau 3 en 4 mee. Ook studenten die in de overstap van vo naar mbo extra ondersteuning hebben gekregen vallen binnen deze groep.

Jongeren die voldoen aan deze criteria behoren in de SchoolWerkt-monitor tot de doelgroep 'kwetsbare jongeren'. In de definitie wordt niet gekeken naar leerlingen uit het regulier vo of studenten uit het hoger onderwijs die extra ondersteuning krijgen of behoeven. Helaas kunnen we dus geen volledig beeld geven van álle jongeren die tot de groep kwetsbare jongeren behoren.

In het volgende figuur hebben we voor de verschillende (deel)groepen kwetsbare jongeren van 22 jaar die we onderscheiden en voor de groep kwetsbare 22-jarigen als totaal in beeld gebracht wat hun (onderwijs)positie is op 22-jarige leeftijd. Op het niveau van de verschillende kwetsbare groepen zijn in vergelijking met de vierde meting een aantal duidelijke verschillen zichtbaar.
Voor elke (deel)groep is in het figuur ook zichtbaar welk deel van de jongeren die met 22 jaar nog onderwijs volgt wél al een startkwalificatie bezit (het donkerblauwe deel in het figuur). In algemene zin heeft het merendeel van de kwetsbare jongeren die met 22 jaar nog een opleiding volgt al een startkwalificatie. Bij de subgroep jongeren die (ooit) een entreeopleiding heeft gevolgd is dat aandeel relatief kleiner (20% van de 55% die nog een opleiding volgt heeft een startkwalificatie). Het merendeel van deze jongeren volgt een mbo-2-opleiding. De stijging van het aantal jongeren in onderwijs die we eerder zagen is ook terug te zien bij de kwetsbare jongeren. Over de hele linie is een stijging van het aantal kwetsbare (en niet kwetsbare) jongeren dat onderwijs volgt zichtbaar. Dat stemt overeen met het beeld dat breed in de RMC-regio zichtbaar is.

Verder valt de stijging van het totaal aantal jongeren met ondersteuning in het mbo op. Deze groep is in deze meting (958 22-jarigen met ondersteuning in het mbo) aanzienlijk groter dan in de vorige meting (696 22-jarigen). Deels is de verklaring administratief, de registratie van scholen verandert waardoor de definities van ondersteuning mee veranderen. Een nog andere verklaring zou kunnen liggen in het feit dat er (tijdelijk) veel extra geld beschikbaar is gekomen voor begeleiding en ondersteuning van studenten in het kader van het steunprogramma voor herstel en perspectief in verband met de coronacrisis. Deze middelen zijn onder andere bedoeld voor verbetering van studentenwelzijn. Ook in de brief van de minister van onderwijs over de aanpak voortijdig schoolverlaten[7] wordt genoemd dat er landelijk sterke aanwijzingen zijn dat de coronacrisis de mentale problematiek van studenten heeft aangewakkerd. Het is echter niet zeker of dat geld in 2021 al is ingezet en of het effect al in deze meting zichtbaar is.

Figuur 3 – Percentage vsv naar kwetsbare en niet-kwetsbare jongeren, 22-jarigen (%)[8]

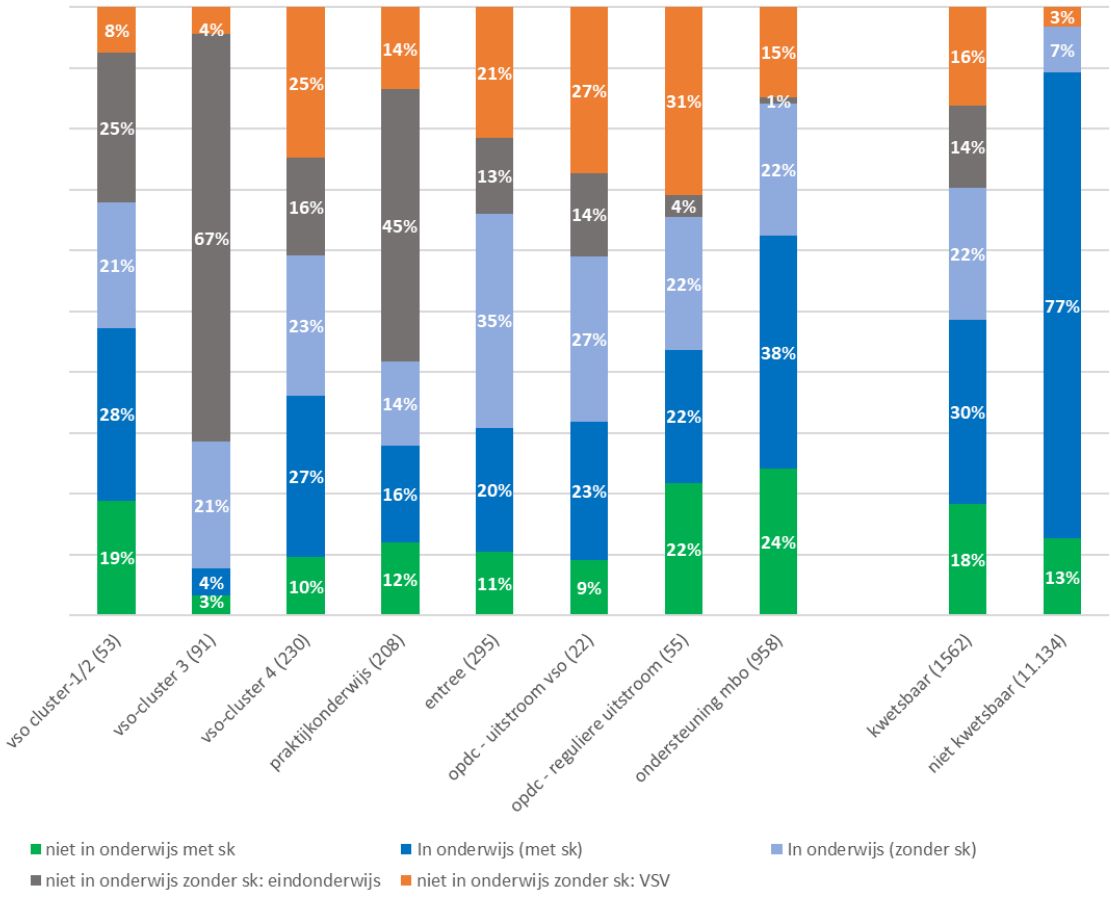

- Meer cijfers

7 Kamerbrief 14 maart 2022. *Cijfers voortijdig schoolverlaten schooljaar 2020-2021.*

8 In deze figuur is gekeken of de 22-jarigen *ooit* in de onderscheiden onderwijstypen hebben gezeten. Jongeren die in meerdere van de onderscheiden onderwijstypen hebben gezeten (bijvoorbeeld praktijkonderwijs en later ook mbo-1, of OPDC en later ook vso cluster 4) komen dan in meerdere 'staafjes' van het figuur voor.

Van de kwetsbare 22-jarigen heeft ongeveer de helft (48%) een startkwalificatie behaald. Onder niet-kwetsbare 22-jarigen ligt dat percentage met 90 procent veel hoger. Kwetsbare jongeren zijn op 22-jarige leeftijd vaker voortijdig schoolverlater dan niet kwetsbare jongeren. Ruim één op de zes is vsv'er, dat zijn 251 kwetsbare jongeren van 22 jaar. In absolute aantallen gezien zijn de meeste vsv'ers echter niet kwetsbaar: in totaal 251 kwetsbare jongeren zijn op 22-jarige leeftijd voortijdig schoolverlater, tegenover 353 niet kwetsbare 22-jarigen. Het percentage vsv is voor alle kwetsbare (en niet kwetsbare) groepen lager dan in de vierde meting. Met name het lagere vsv-percentage bij jongeren die ooit in het vso hebben gezeten valt op. Een mogelijke verklaring is wellicht dat specifieke groepen kwetsbare jongeren baat hebben bij (deels) online onderwijs. Het gaat dan bijvoorbeeld om jongeren met autisme of ADHD.

Uitgelicht: vergelijking percentage vsv tussen kwetsbare en niet kwetsbare groepen in meting 1 tot en met 5, 22-jarigen (%)

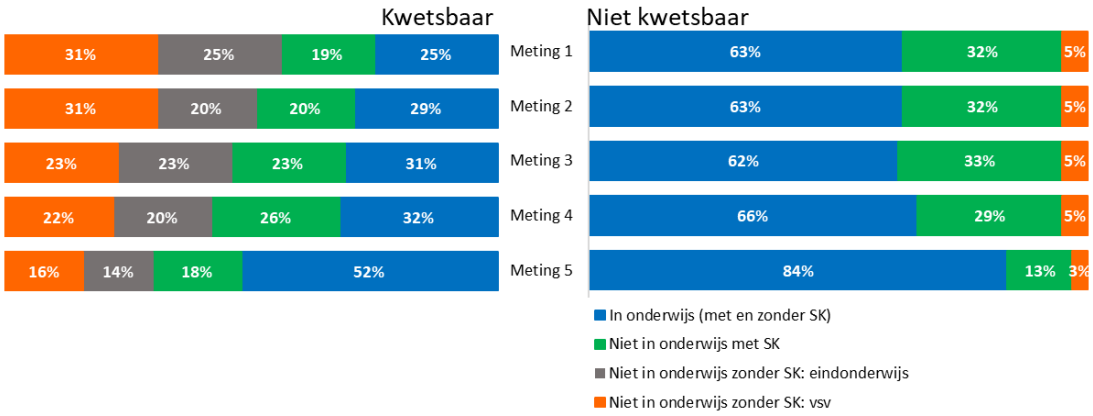

Van vso en praktijkonderwijs naar mbo

Jaarlijks stappen circa 100-150 leerlingen over van het vso naar mbo. Een vergelijkbaar aantal leerlingen maakt de overstap van het praktijkonderwijs naar het mbo. Ook stromen er jaarlijks een aantal leerlingen vanuit OPDC Utrecht door naar het mbo, in de afgelopen jaren meestal circa 35-45 leerlingen.

In de vorige (vierde) meting was zichtbaar dat het aandeel overstappers van zowel vso cluster 4 als van praktijkonderwijs naar mbo, dat vier jaar na de overstap een startkwalificatie bezit zich stabiliseerde op een hoger niveau dan de jaren daarvoor. Al met al heeft ook in deze meting vier jaar na de overstap van het praktijkonderwijs of het vso naar het mbo ongeveer de helft van de jongeren een startkwalificatie behaald (vso: 49%, pro: 54%). Tegelijkertijd slaagt een ongeveer even grote groep daar niet in. De loopbaan van leerlingen van OPDC Utrecht die overstappen naar het mbo lijkt in de eerste jaren na overstap op die van overstappers vanuit het vso cluster 4 naar het mbo. Het grootste deel van de overstappers volgt de eerste drie jaar onderwijs zonder startkwalificatie. Vanaf het derde jaar na de overstap zien we verschillen tussen de OPDC-mbo overstappers en de vso-mbo overstappers. Slechts een klein deel van de groep OPDC-mbo overstappers heeft na drie (17%) of vier jaar (41%) een startkwalificatie behaald. Ook zijn zij op dit punt in hun schoolloopbaan vaker uit onderwijs zonder startkwalificatie dan vso-mbo overstappers.

Uitgelicht: vergelijking vier jaar na de overstap naar mbo van overstappers pro en vso cluster 4 in meting 2 tot en met 5 (%)

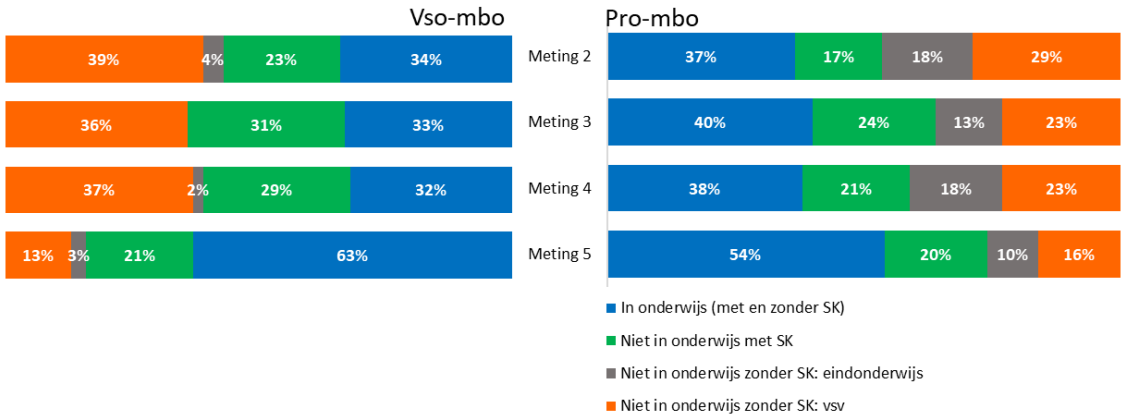

*Figuur 4 – Onderwijssituatie van overstappers uit **vso cluster 4** naar mbo, per jaargroep (%)*

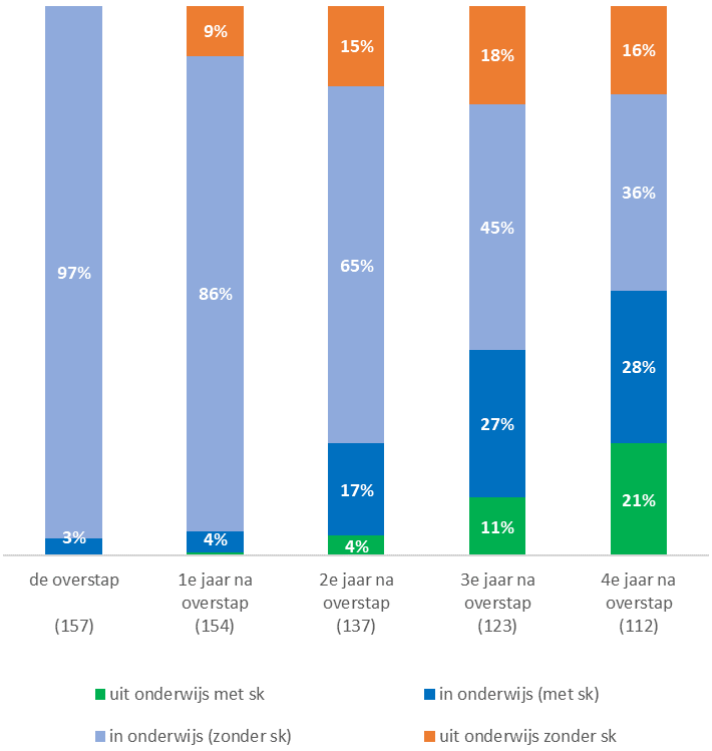

- Meer cijfers

*Figuur 5 – Onderwijssituatie van overstappers uit **OPDC Utrecht** naar mbo, per jaargroep (%)*

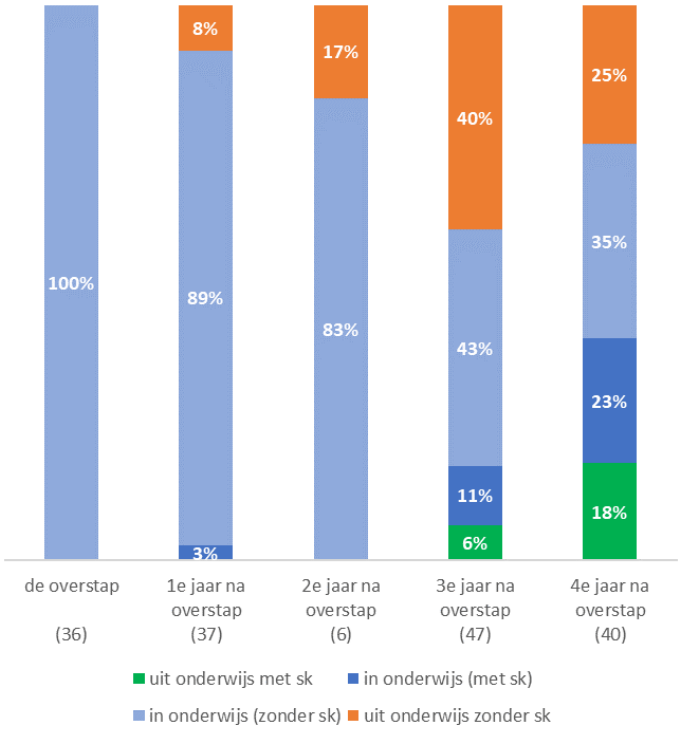

*Figuur 6 – Onderwijssituatie van overstappers uit **praktijkonderwijs** naar mbo, per jaargroep (%)*

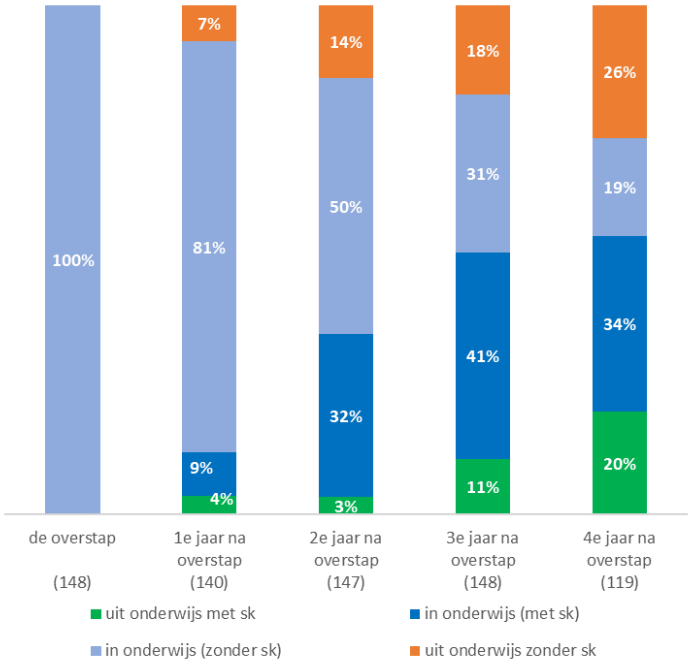

- Meer cijfers

Er is in deze vijfde meting een sterke toename zichtbaar van jongeren die in het vierde jaar na overstap vso-mbo, OPDC-mbo of pro-mbo nog onderwijs volgen. In eerdere metingen zagen we het aandeel onderwijsvolgenden in de jaren na de overstap stapsgewijs teruglopen, tot circa 30-40 procent in het vierde jaar na overstap. In deze vijfde meting blijft het aantal jongeren dat vier jaar na de overstap van het vso, OPDC Utrecht of praktijkonderwijs nog een opleiding volgt hoog. Van de overstappers praktijkonderwijs volgt 54 procent een opleiding, bij de overstappers vso is dit 64 procent. Van alle vso-mbo overstappers volgen na vier jaar er nog 71een opleiding. Dit waren er in de vorige meting 39. De stijging is dus het grootst bij vso-mbo overstappers, maar ook bij de overstap pro-mbo en OPDC-mbo is de stijging goed zichtbaar. Omdat de overstappers verspreid zijn over verschillende instellingen en opleidingen, zal de stijging die zichtbaar is in het aantal overstappers op het niveau van individuele scholen waarschijnlijk niet direct zichtbaar zijn in de scholen.
De meeste mbo-opleidingen duren geen vier jaar, en zeker voor het praktijkonderwijs geldt dat de meeste jongeren overstappen naar een entreeopleiding of mbo-2-opleiding; opleidingen met een opleidingsduur van één of twee jaar. Dit roept de vraag op waar en op welk niveau deze jongeren een opleiding volgen. Dit is te zien in Figuur 7.

Figuur 7 – Opleidingsniveau vier jaar na de overstap naar mbo van overstappers vso-, pro- en OPDC-mbo.

Wat we zien is dat het merendeel van de jongeren die na vier jaar nog een opleiding volgen wel al een startkwalificatie bezit. Van de vso-mbo overstappers volgen in totaal 71 jongeren vier jaar na de overstap nog onderwijs. Opvallend is dat enkele vso-mbo overstappers weer terugkeren naar het vso. Een groep van 64 pro-mbo overstappers volgt vier jaar na de overstap nog een opleiding. Het niveau van de opleiding is vaak wat lager dan de vso-mbo overstappers die nog onderwijs volgen. Dat is niet verrassend gezien hun herkomst uit het praktijkonderwijs. Er zijn 23 OPDC-mbo overstappers die vier jaar na de overstap nog een opleiding volgen. Net als bij de vso-mbo overstappers zien we ook een enkele jongere die vier jaar na de overstap onderwijs volgt op het vso (4%).
Bij deze jongeren, die met 22 jaar nog een opleiding volgen, lijkt op basis van figuur 7 dus deels sprake van opstroom en deels van switches/studievertraging (bv. diegenen die nog een mbo-2-opleiding volgen). Wat hier precies in meespeelt zou nader onderzocht dienen te worden. In vergelijking met de vorige (vierde) meting zien we verschillen in het niveau van de opleidingen die jongeren vier jaar na de overstap volgen. Voor vso-mbo overstappers zien we dat jongeren vaker een mbo- 2, -3 of -4 opleiding volgen. Pro-mbo overstappers volgen vaker een mbo-1 opleiding dan in de voorgaande meting. Deze verschillen in niveau worden bij zowel vso-mbo als pro-mbo overstappers veroorzaakt door de stijging van het aantal 22-jarigen dat vier jaar na de overstap nog in onderwijs verblijft. Mogelijk is er bij een deel van deze jongeren sprake van ‘uitstelgedrag’.

Conclusie
Ruim zes procent van de 20- en 22-jarige jongeren heeft op die leeftijd (nog) geen startkwalificatie behaald en volgt geen onderwijs. Van hen is ongeveer driekwart voortijdig schoolverlater en voor een kwart van de jongeren was het gevolgde onderwijs (pro, vso, entree) eindonderwijs.

De 22-jarige vsv’ers zijn relatief vaker kwetsbare jongeren, hoewel het in absolute aantallen voornamelijk niet kwetsbare jongeren betreft. Toch is het percentage voortijdig schoolverlaters (ook) onder de groep kwetsbare jongeren gedaald. De eerdergenoemde toename die we in deze meting zien in het aantal jongeren dat onderwijs volgt, is dus ook terug te zien bij de kwetsbare groep 22-jarigen.

Dit beeld vertaalt zich ook door in de loopbaan van overstappers vanuit het praktijkonderwijs en het vso naar het mbo. In vergelijking met voorgaande metingen zien we dat vier jaar na de overstap vanuit het vso of praktijkonderwijs naar het mbo een (veel) groter deel nog een opleiding volgt. Het percentage dat in het vierde jaar na de overstap een startkwalificatie bezit, is vergelijkbaar met voorgaande metingen – het gaat om ongeveer de helft van de pro- en vso- overstappers. Dit betekent dat zowel pro- en vso-overstappers mét als zónder startkwalificatie langer onderwijs blijven volgen. Deze groep zit verspreid over meerdere scholen, opleidingsniveaus en opleidingen. Onduidelijk is in welke mate de stijging in de onderwijsdeelname van pro- en vso- overstappers te verklaren is door de structurele trend van langer in onderwijs blijven en hoe sterk de diverse coronamaatregelen en de (verondersteld) slechte arbeidsmarktsituatie de stijging in de onderwijsdeelname van pro- en vso- overstappers verklaart. Door de nu krappe arbeidsmarkt kan voortijdig schoolverlaten weer snel toenemen. De vraag is daarom in hoeverre de langere verblijfsduur in het onderwijs tot meer studiesucces (diploma’s, startkwalificaties) zal leiden van een toch kwetsbare doelgroep.

2.4 Loopbanen in het vo

De havo is een belangrijke onderwijssoort binnen het vo. Het wordt door een grote groep jongeren gevolgd. Binnen de havo is sprake van grote verschillende stromen: opstroom van leerlingen vanuit het vmbo, afstroom van vwo-leerlingen. Om die reden is de havo in meting 1 van de School-Werkt-monitor de rotonde van het vo genoemd.
Uitgangspunt in onderstaande figuur zijn de 6.486 leerlingen in de bovenbouw van de havo op 1 oktober 2020 (schooljaar 2020-2021).
Ten opzichte van de voorgaande metingen zijn er enkele opmerkelijke verschillen in de leerlingenstromen van en naar de havo. Die lijken het gevolg te zijn van het feit dat (ook) het schooljaar 2020-2021 een afwijkend schooljaar is geweest door de sluiting van de scholen in een deel van dat schooljaar als gevolg van corona. Daarnaast lijken ook de coronamaatregelen in het schooljaar eerder (2019-2020) gevolgen te hebben gehad voor de leerlingstromen in 2020-2021.

Figuur 8 – Rotonde van de havo: in- en uitstroom in de bovenbouw van de havo (%)

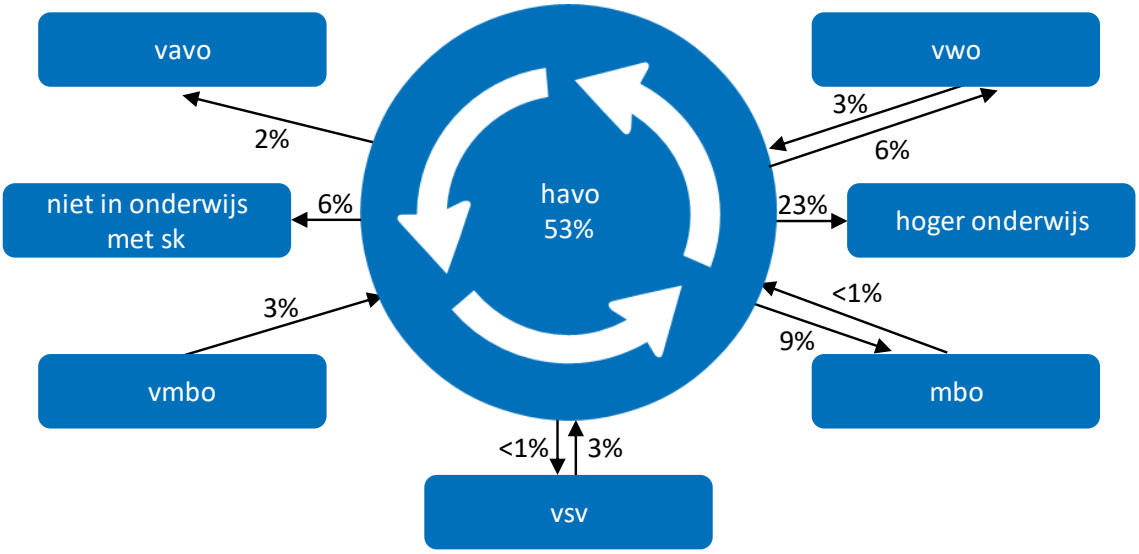

De meest opvallende verschillen met de eerdere metingen zijn:

- In de vorige meting zagen we dat het percentage leerlingen dat op de havo blijft met 50% iets kleiner was dan in de metingen daarvoor (52%), als gevolg van het niet plaatsvinden van het centrale eindexamen in 2019-2020. In deze meting zien we dat het percentage weer vergelijkbaar is met de eerste drie metingen.
- Ondanks dat het percentage leerlingen dat op de havo blijft vergelijkbaar is met de eerste drie metingen, zien we wel opvallende verschillen in uitstroombestemmingen. Met name de daling van de uitstroom naar hoger onderwijs valt op. Van alle havisten in de bovenbouw in 2020-2021 is 23 procent uitgestroomd naar het hoger onderwijs. Dit percentage was in meting 4 (33%) en meting 3 (28%) beduidend hoger. Daartegenover zien we een stijging in de uitstroom naar het mbo (9%, dit was in de vorige metingen 4%). Deze stijging wordt niet veroorzaakt door ongediplomeerde havo-uitstromers. Het zijn juist jongeren met een havodiploma die in deze meting vaker voor het mbo kiezen. Met name vmbo-havo doorstromers met een havodiploma hebben vaker voor een mbo-opleiding gekozen dan in eerdere metingen. Van de groep

havo-uitstromers zonder diploma is het deel dat een mbo-opleiding volgt vergelijkbaar met voorgaande jaren.

Verblijfsduur in het vo

Van de 18-jarigen die als laatste onderwijsniveau in het vo de havo volgden, heeft 39 procent er langer over gedaan dan de beoogde vijf jaar. Bij bijna 40 procent van de jongeren kan deze langere studieduur verklaard worden door op- of afstroom. Voor het andere deel lijken doublures en gezakte leerlingen de oorzaak te zijn van de langere studieduur. In de vorige metingen kon een groter deel (50%) verklaard worden door op- en afstromers.

Van álle 18-jarigen (ongeacht het laatste onderwijsniveau in het vo) rondt bijna driekwart van de leerlingen de opleiding binnen de beoogde duur af. Nadrukkelijk betreft het nog een tussenstand, omdat veel vwo-leerlingen met 18 jaar nog in het zesde jaar vwo onderwijs volgen en een eventuele vertraging nog niet in de cijfers zichtbaar is.

Figuur 9 – Verblijfsduur in het vo, voor de 18-jarigen (%), afgezet tegen cijfers vorige metingen*

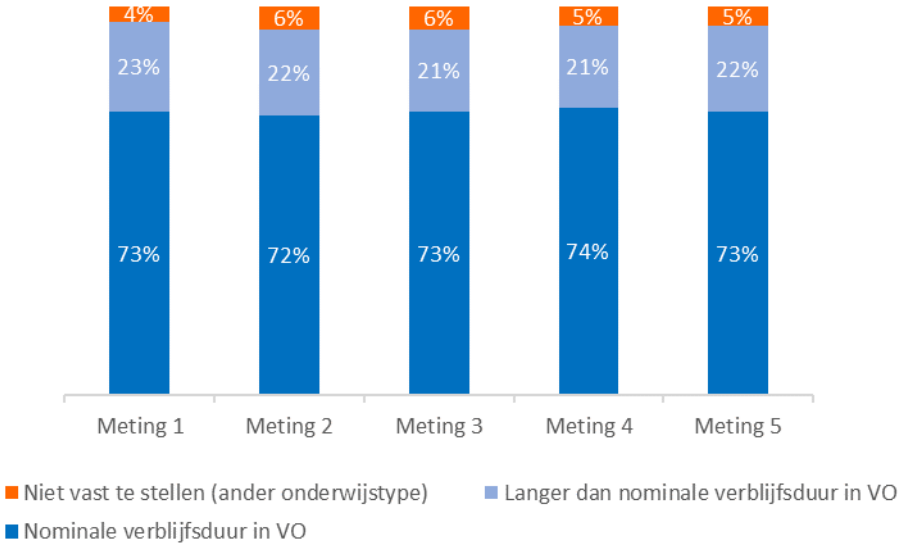

* *Voor de andere peilgroepen is verblijfsduur niet betrouwbaar vast te stellen doordat leerlingen nog in het vo onderwijs volgen (16 jaar) of omdat de onderwijsgegevens niet ver genoeg teruggaan in de tijd om het startjaar in het vo te bepalen (20- en 22-jarigen).*

- Meer cijfers

Figuur 10 – Op- en afstroom in het vo, voor de 18-jarigen met een langer dan nominale verblijfsduur in het vo (%), afgezet tegen cijfers vorige metingen*

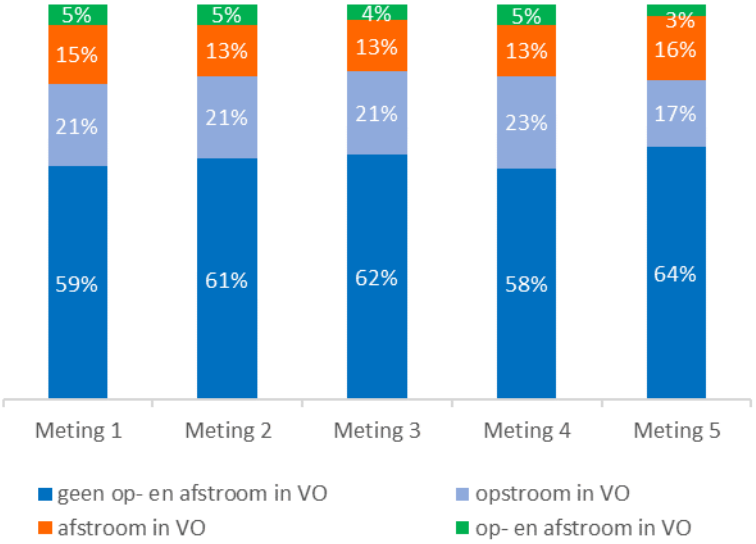

* *Voor de andere peilgroepen is op- en afstroom niet betrouwbaar vast te stellen doordat leerlingen nog in het vo onderwijs volgen (16 jaar) of omdat de onderwijsgegevens niet ver genoeg teruggaan in de tijd om het startjaar in het vo te bepalen (20- en 22-jarigen).*

- Meer cijfers

Doorstroom naar en van de havo

Per 1 augustus 2020 is er een nieuwe wet ingegaan die het doorstroomrecht van vmbo naar havo en van havo naar vwo regelt. Vmbo-g/t-leerlingen kunnen zonder extra voorwaarden doorstromen naar de havo als zij in tenminste één extra algemeen vormend vak op het vmbo-g/t succesvol eindexamen hebben gedaan. Voor havoleerlingen die willen doorstromen naar het vwo geldt hetzelfde. Scholen kunnen zelf geen eigen toelatingsbeleid meer voeren met betrekking tot kennis, vaardigheden of leerhouding van doorstromende gediplomeerde leerlingen.

Figuur 11 – Doorstroom van vmbo naar havo (%) van vmbo-g en vmbo-t uitstromers[9], over meerdere jaren

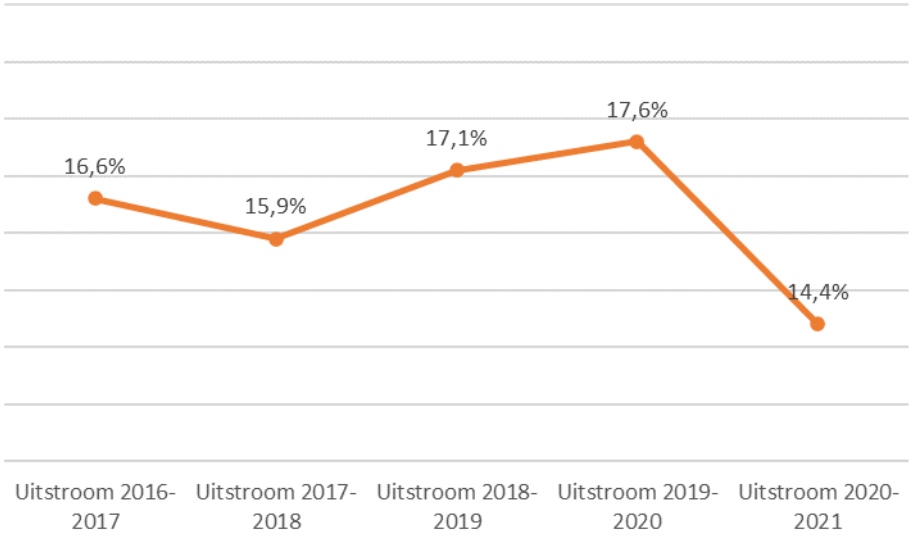

- Meer cijfers

Circa 14 procent van de leerlingen stroomt vanuit het vmbo-g/t door naar de havo. Dit is het laagste percentage van de afgelopen vijf metingen (varieerde in eerdere metingen tussen 16 en 18 procent). Omgekeerd betekent dat, dat circa 9 procent van de leerlingen in de bovenbouw van de havo is doorgestroomd vanuit het vmbo. De veranderingen in het doorstroomrecht, en de daarmee gepaarde verwachting dat meer vmbo-g/t-leerlingen zouden doorstromen naar de havo, komen dus nog niet naar voren in deze cijfers. Een vergelijking met de landelijke cijfers over de doorstroom vmbo-g/t naar havo tijdens schooljaar 2020-2021 is niet mogelijk, omdat deze cijfers (nog) niet bekend zijn.
Het percentage leerlingen dat doorstroomt vanuit het vmbo-g/t varieert sterk van school tot school en loopt uiteen van 0 tot 80 procent van alle vmbo-g/t leerlingen.[10] Op het niveau van individuele scholen is er bij veel scholen een kleine daling in aantal en aandeel doorstromers te zien in vergelijking met de vorige meting. Omdat op de meeste vmbo-scholen de groep vmbo-havo doorstromers beperkt is, zal de daling die zichtbaar is in de doorstroom op het niveau van de individuele scholen waarschijnlijk niet direct opgemerkt worden.

Als we inzoomen op het onderscheid tussen vmbo-g en vmbo-t is zichtbaar dat vmbo-t leerlingen wat vaker doorstromen naar havo (16%) dan vmbo-g leerlingen (9%). Omdat er relatief weinig leerlingen in de gemengde leerweg zitten, bestaat 88 procent van de totale doorstroom van vmbo-g/t naar havo uit vmbo-t-leerlingen.
.

9 Uitstromers zijn gedefinieerd als alle vmbo-g en vmbo-t leerlingen in de bovenbouw van het vmbo die één jaar later niet meer in het vmbo-g of vmbo-t zitten, en zijn uitgestroomd naar havo, vwo, mbo, vavo-havo of vsv'er zijn.
10 Hier is alleen naar scholen (BRIN-nummers) gekeken waar in 2019-2020 meer dan 15 vmbo-g/t leerlingen zijn uitgestroomd.

Verschillen in de uitstroom van de havo tussen doorstromers en niet-doorstromers
We kijken ook naar de uitstroom van verschillende groepen havoleerlingen. We onderscheiden daarbij drie groepen: de doorstromers vanuit het vmbo-g/t, havoleerlingen die direct in de havo zijn ingestroomd[11] en leerlingen die vanuit het vwo zijn afgestroomd naar de havo.

Allereerst kijken we naar diplomering op de havo.

Figuur 12 – Percentage leerlingen dat een havodiploma haalt voor doorstromers vmbo-havo, niet-doorstromers en afstromers vwo-havo, over meerdere jaren

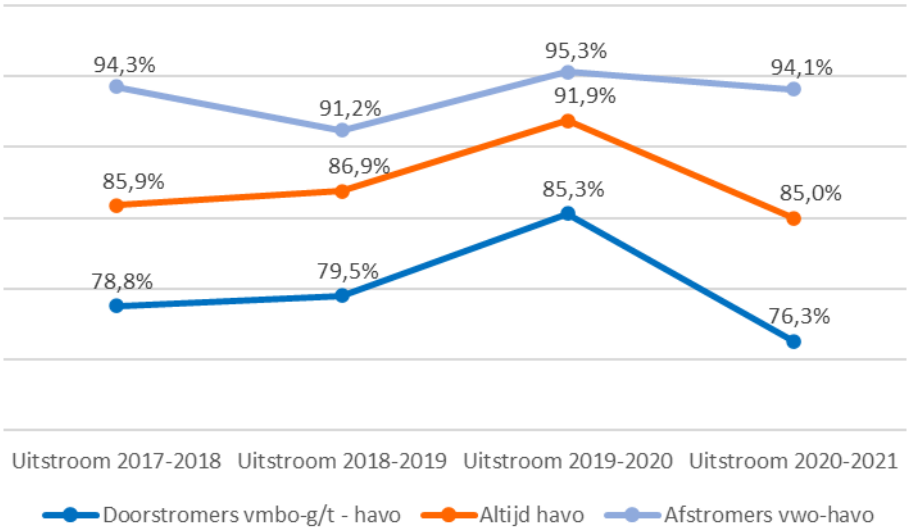

- Meer cijfers

De bovenstaande figuur laat het volgende zien: doorstromers vanuit het vmbo-g/t halen minder vaak een havodiploma dan leerlingen die altijd al op de havo hebben gezeten. Onder afstromers vanuit het vwo ligt het slagingspercentage juist hoger. Het effect dat we in de vorige meting zagen van het niet afnemen van de centrale eindexamens in schooljaar 2019-2020, blijkt eenmalig te zijn. Dat betekent dat de hogere slagingspercentages in de vorige meting weer zijn gedaald naar het niveau van de jaren daarvoor. Opvallend is wel dat het slagingspercentage van doorstromers van vmbo g/t naar havo nog wat lager is dan eerdere jaren. Het is niet duidelijk welke verklaringen hieraan ten grondslag liggen. Mogelijk hebben deze leerlingen vaker dan andere havoleerlingen een leerachterstand opgelopen tijdens de periode van thuisonderwijs.

Ten tweede kunnen we kijken naar de uitstroombestemming. In figuur 8 bovenaan deze paragraaf zagen we al dat er in deze meting minder havoleerlingen uitstromen naar een opleiding in het hoger onderwijs. De volgende figuur laat zien dat circa de helft van alle havo-uitstromers door-stroomt naar het hoger onderwijs. In de vorige meting was dit 66%. Deze daling is voor alle drie de groepen havo-uitstromers te zien. Daarnaast is er in deze meting sprake van een stijging van de mbo-uitstroom, die - zoals eerder al aan de orde kwam - bijna volledig wordt verklaard door

11 Dit zijn leerlingen die vanuit de derde klas havo/vwo naar de bovenbouw havo zijn doorgestroomd.

een stijging binnen de groep *gediplomeerde* vmbo-havo doorstromers. Binnen de groep vwo-havo afstromers valt de grotere terugstroom naar het vwo op (13%, in de vorige meting was dit 1%).

Figuur 13 – Uitstroombestemming van havo-uitstromers, voor doorstromers vmbo-havo, niet-doorstromers en afstromers vwo-havo, uitstroom 2020-2021

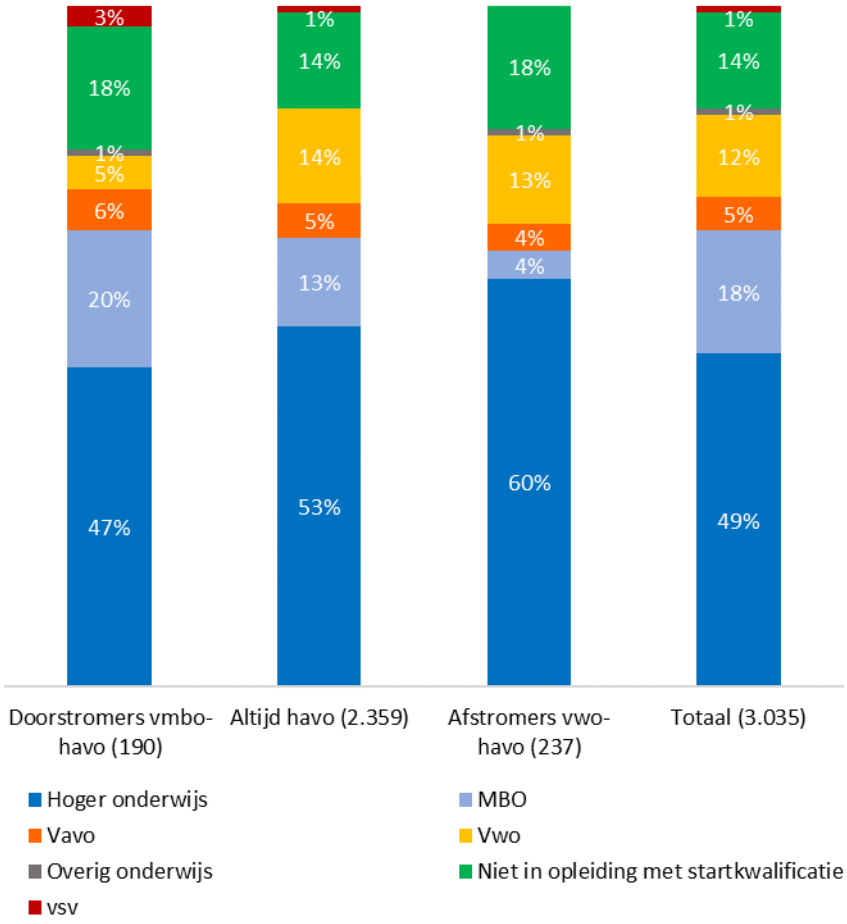

- Meer cijfers

Doorstroom van havo naar vwo

In figuur 13 zagen we al dat 12 procent van de havoleerlingen doorstroomt richting het vwo. Vorig jaar was dit 8 procent. Landelijk lag dat percentage toen op ongeveer 5 procent.[12] Er zijn (nog) geen nieuwe landelijke cijfers beschikbaar. In eerdere jaren liep het percentage doorstromers licht op van 5,7 naar 6,4 procent. De sterke stijging van 2019-2020 wordt dus doorgezet in deze meting.

12 Bron: VO-Raad (https://www.vo-raad.nl/themas/onderwijsovergangen/onderwerpen/314)

Conclusie
De havo vormt een belangrijke, grote onderwijssoort binnen het vo, waarbinnen veel op- en afstroom plaatsvindt. Net als in de voorgaande meting zijn er enkele opvallende uitkomsten, waar de gedeeltelijke schoolsluitingen en de aangepaste eindexamens als gevolg van corona een rol in lijken spelen. Allereerst zijn er verschuivingen zichtbaar in de uitstroombestemmingen. De uitstroom van havisten naar het hoger onderwijs is met 23 procent beduidend lager dan in voorgaande metingen; de uitstroom naar het mbo ligt met 9 procent juist op een hoger niveau. Deze verschuivingen worden niet veroorzaakt door een grotere ongediplomeerde uitstroom. Ten tweede is de doorstroom van vmbo-g/t naar de havo in deze meting kleiner dan voorgaande jaren: ruim 14 procent, tegenover ruim 17 procent in de voorgaande twee metingen. De doorstroom varieert wel sterk van school tot school. Tot slot valt de toegenomen doorstroom van havo naar vwo op. Met name leerlingen die eerder van vwo naar havo zijn afgestroomd, kiezen in deze meting er veel vaker dan vorige meting (13% tegenover 1%) voor om toch weer een vwo-opleiding te gaan volgen.

2.5 Startkwalificatie en voortijdig schoolverlaten

Een deel van de jongeren verlaat het onderwijs zonder startkwalificatie en een groot deel van hen is daarmee voortijdig schoolverlater. In onderstaande tabel zijn de officiële (voorlopige) cijfers van het ministerie van OCW over het aantal nieuwe voortijdig schoolverlaters in de RMC-regio gepresenteerd.

Tabel 3 – Nieuwe voortijdig schoolverlaters RMC-regio Utrecht (2020-2021 betreft voorlopige cijfers)

		2020-2021			2019-2020	2018-2019	2017-2018	2016-2017
		Deelnemers	Vsv'ers	Vsv%	Vsv%	Vsv%	Vsv%	Vsv%
VO	Onderbouw vo	27.558	48	0,17%	0,21%	0,27%	0,25%	0,18%
	Bovenbouw vmbo	8.914	102	1,14%	0,86%	1,35%	0,90%	1,01%
	Bovenbouw H/V	16.763	89	0,53%	0,32%	0,47%	0,48%	0,32%
MBO	Niveau 1	426	85	19,95%	21,88%	23,15%	24,94%	28,73%
	Niveau 2	3.263	302	9,26%	8,55%	11,14%	9,93%	10,49%
	Niveau 3	3.046	135	4,43%	3,59%	4,38%	3,82%	4,40%
	Niveau 4	11.872	408	3,44%	3,11%	3,49%	3,42%	4,12%
	VAVO	258	17	6,59%	8,37%	13,18%	8,33%	nb
Totaal VO + MBO		**72.100**	**1.186**	**1,64%**	**1,49% (N= 1.089)**			

Bron: RMC factsheet RMC-regio 19 2020-2021 (voorlopig), 2019-2020 en 2016-2017.

In 2020-2021 zijn er 1.186 nieuwe vsv'ers in de RMC-regio Utrecht, een percentage van 1,64 procent. Er is sprake van lichte stijging van het aantal nieuwe vsv'ers ten opzichte van vorig jaar, met circa 100 jongeren. Uit de brief van de minister van onderwijs over de aanpak voortijdig schoolverlaten[13] wordt deze, ook landelijk zichtbare, stijging verklaard door verschillende

13 Kamerbrief 14 maart 2022. *Cijfers voortijdig schoolverlaten schooljaar 2020-2021.*

factoren: de crisismaatregelen die door hebben gewerkt in 2020-2021, een toename van het aantal studenten dat een verkeerde studiekeuze maakt, een toename van mentale problemen en een aantrekkende arbeidsmarkt.

Het aantal nieuwe voortijdig schoolverlaters is het hoogst onder de 18-jarigen; ruim een derde van alle nieuwe vsv'ers is 18 jaar. Met het einde van de leer- en kwalificatieplicht stopt een deel van de jongeren met de opleiding die zij tot dan toe hebben gevolgd.

Van alle vsv'ers is circa 46 procent afkomstig van mbo-niveau 3 en 4. Bijna 20 procent is afkomstig uit het vo, 33 procent van mbo-niveau 1 en 2, en 1 procent van het vavo. De stijging in het aantal vsv'ers is niet op alle niveaus zichtbaar. Zo is er in de onderbouw vo, op mbo-niveau 1 en op de VAVO geen stijging zichtbaar. De stijging is het grootst in de bovenbouw havo-vwo en op mbo-niveau 2, 3 en 4 (absoluut vooral op mbo-niveau 4). De stijging is procentueel (wel kleine aantallen) het grootst op mbo-niveau 3.

Na enkele jaren van daling is het percentage vsv'ers van de mbo-niveaus 3 en 4 weer gestegen. Omdat in de eerdere daling ook de gevolgen van de coronacrisis een rol speelden, is nog te vroeg om nu al een eenduidige verklaring voor de toename te geven. Als mogelijke verklaring wordt wel gewezen op de doorstroom van vmbo-kader leerlingen naar de hogere mbo-niveaus, of op afstroom van studenten van niveau 4 naar niveau 3.
Er is in de analyses gekeken naar trends in de instroom van mbo-niveau 3 en mbo-niveau 4. Voor zowel mbo-niveau 3 en mbo-niveau 4 zien we een daling in de doorstroom vanuit vmbo-kader. Uit ander onderzoek blijkt dat de doorstromers vanuit vmbo-kader naar mbo-3 of -4 weliswaar een grotere kans op uitval hebben, maar dat het overgrote deel van deze studenten succesvol is.[14] De nu optredende stijging van voortijdig schoolverlaten op niveau 3 en 4 lijkt daarom niet of slechts in geringe mate een gevolg van de doorstroom van vmbo-kader leerlingen.
Bij de instroom van mbo-niveau 4 zien we een stijging van jongeren die opstromen vanuit mbo-niveau 2 en mbo-niveau 3. Echter, deze opstromers hebben al een startkwalificatie en zijn bij uitval dus geen vsv'er.
Voor mbo-niveau 3 opleidingen valt op dat er vanaf 2017 een stijging (van 16% naar 27%) is van instromers die afkomstig uit mbo-niveau 4. Wanneer we verder inzoomen op de mbo-niveau 3 vsv'ers, zien we dat een groot deel (29%, 22 jongeren) van hen afstromers van niveau 4 zijn. Van alle jongeren op mbo-niveau 3 is 11% (368 jongeren) afkomstig uit niveau 4. Afstromers van niveau 4 naar niveau 3 worden dus relatief vaker vsv'ers dan andere jongeren die een mbo-niveau 3 opleiding volgen. Dit zou mogelijk een gedeeltelijke verklaring kunnen zijn voor de vsv-stijging.
Andere, mogelijk verklarende factoren die worden genoemd liggen buiten het onderwijs, zoals de nu weer aantrekkende arbeidsmarkt. Ook in de kamerbrief van de minister[15] werd dit als mogelijke verklaring voor de stijging van vsv genoemd.

14 Eimers, T. e.a. (2021) *Evaluatie en monitoring wet vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht mbo. Tussenrapportage 2021. Samenvattend rapport*. Nijmegen/Den Bosch/Amstredam: KBA Nijmegen, ECBO, VU.
15 Kamerbrief 14 maart 2022. *Cijfers voortijdig schoolverlaten schooljaar 2020-2021.*

Figuur 14 – Niet in onderwijs zonder startkwalificatie, per peilgroep (%)

*Uitgelicht: aantal nieuwe vsv'ers, per subregio, peilgroep 18-jarigen in meting 2 tot en met 5 (N en %)**

	Meting 5	Meting 4	Meting 3	Meting 2
Utrecht	2,5% (93)	3,7% (135)	4,7% (166)	4,6% (157)
Zuid	2,6% (74)	3,0% (89)	4,5% (125)	4,7% (115)
Zuidoost	2.1% (53)	2,9% (75)	3,1% (81)	3,8% (100)
Noordwest	1,8% (44)	3,1% (72)	3,3% (82)	2,9% (69)
N totaal (= 100%)	2,3% (264)	3,2% (371)	4,0% (454)	4,0% (441)

* Bijvoorbeeld: van alle 18-jarigen in de subregio Utrecht is 2,5 procent nieuwe vsv'er.

Naarmate de leeftijd van de jongeren stijgt, wordt binnen de groep jongeren die niet in onderwijs is zonder startkwalificatie het aandeel oud-vsv'ers groter. Veel van deze jongeren zijn al een aantal jaar niet meer in opleiding.

Onderwijsachtergrond

Op 22-jarige leeftijd heeft 6 procent het onderwijs verlaten zonder startkwalificatie, het gaat om 817 jongeren, van wie het grootste deel (561 jongeren, 4,8%) vsv'er is. De rest van de jongeren die zonder startkwalificatie het onderwijs verlaten vallen onder de categorie eindonderwijs.

Van alle 22-jarige vsv'ers is het overgrote deel afkomstig uit het mbo. De overige jongeren komen veelal uit vo of vso en zijn dus al meerdere jaren vsv'er.

Figuur 15 – vsv'ers naar herkomst onderwijstype, 22-jarigen (%)

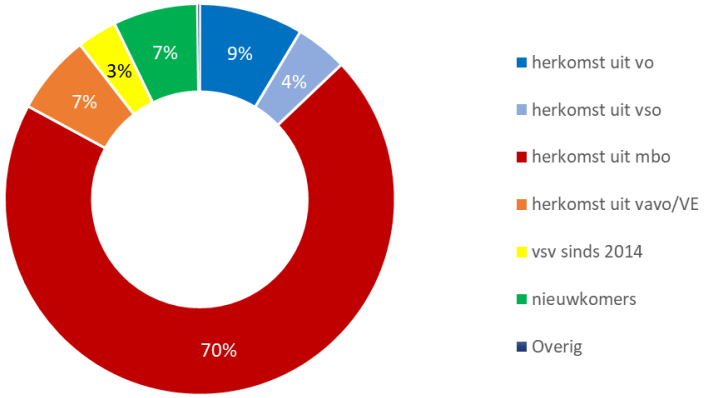

In de andere peilgroepen is het aandeel vsv'ers uit het mbo kleiner, en de groep uit het VO groter. Dat is logischerwijs vooral het geval bij de groep 16-jarige vsv'ers en in minder mate bij 18-jarigen.

Figuur 16 – vsv'ers naar herkomst onderwijstype, 16-, 18- en 20-jarigen (%)

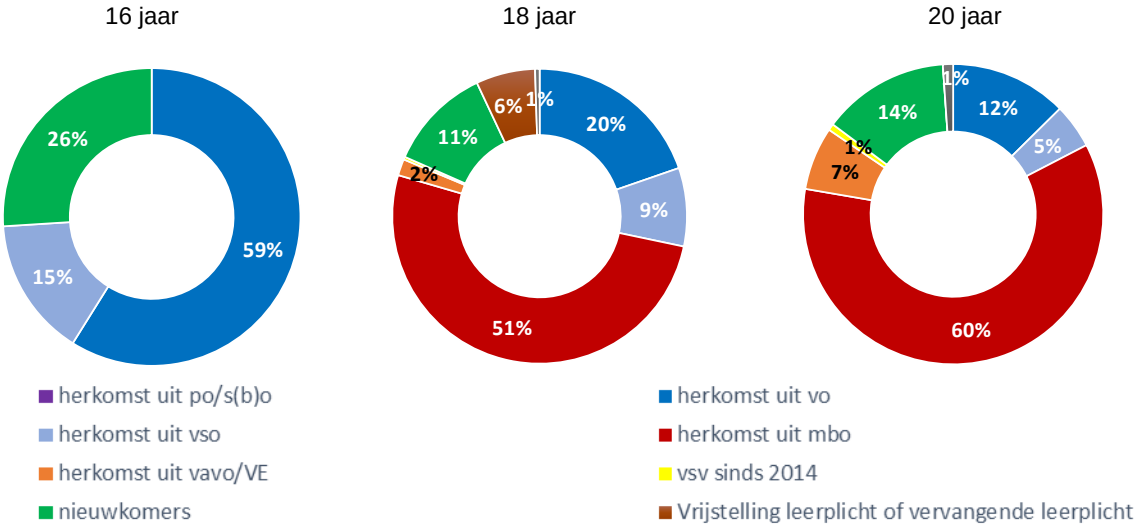

* Er zijn enkele jongeren die in een eerder jaar/jaren een vrijstelling van de leerplicht hadden. Op een later moment is deze vrijstelling bij deze jongeren 'opgeheven' en zijn de jongeren geen onderwijs gaan volgen.

- Meer cijfers

Deze vijfde meting geeft ten opzichte van de voorgaande metingen op sommige vlakken een ander beeld van de onderwijsachtergrond van vsv'ers. Hierin speelt onder andere de daling van de vsv-percentages (nieuwe en oude vsv'ers) een rol.

- In de peilgroep 16-jarigen is de samenstelling van de groep vsv'ers anders dan voorgaande jaren. Die veranderingen komen voort uit een sterke daling in absolute aantallen 16-jarige vsv'ers. Die daling in aantallen is voor een groot deel het gevolg van een fors kleiner aantal nieuwkomers die voortijdig schoolverlater is (Meting 5: 19, in Meting 4: 47). Ook in de peilgroep 18-jarigen zien we een absolute en percentuele daling in nieuwkomers die vsv'er zijn (Meting 5: 11% en N = 44, in Meting 4: 14% en N = 88).
  Door het kleinere aantal 16-jarige vsv'ers zien we dat het procentuele aandeel vsv'ers uit vso en vo toeneemt, terwijl het absolute aantal vsv'ers afkomstig uit vso en vo nagenoeg gelijk is gebleven.
- Voor de peilgroepen 20- en 22-jarigen zijn er geen grote verschillen te zien. Ondanks de daling in het aantal vsv'ers, is de onderwijsachtergrond vergelijkbaar met vorige jaren.

Werk en inkomen

Naast achtergrondkenmerken is het relevant om te kijken naar de arbeidsmarktsituatie en inkomenssituatie van de groep 22-jarigen. Daarvoor is over de periode van een jaar gekeken naar het hebben van werk en de hoogte van het inkomen van de groep vsv'ers. Van de 561 22-jarige vsv'ers is van 519 jongeren voldoende informatie bekend[16] over het type inkomen en de hoogte daarvan.[17]

Werk en inkomenssituatie van vsv'ers

Voor het bepalen van de arbeidsmarkt- en inkomenssituatie van 22-jarige vsv'ers zijn de VSV-maandrapportages van het Inlichtingenbureau gebruikt. Voor het bepalen van de hoogte van het inkomen is gekozen om een indeling in categorieën te hanteren die bestaat uit geen inkomen, inkomen onder het wettelijk minimumloon (WML) en inkomen boven het wettelijk minimumloon.
De grenswaarde van het wettelijk minimumloon is bepaald aan de hand van het wettelijk minimumloon dat gold op 1 januari 2021 bij 21-jarigen en ouder.
Het inkomen op/onder WML is bepaald door het gemiddelde maandinkomen te berekenen over de maanden dat de jongere in de bestanden van het Inlichtingenbureau voorkomt.

De in dit rapport gekozen grenswaarde van het WML is een andere grenswaarde dan die wordt gehanteerd in de VSV-maandrapportages van het Inlichtingenbureau. Daar wordt gewerkt met zogenaamde Prioriteiten en wordt een grenswaarde van meer/minder dan 300 euro gehanteerd (gebaseerd op werk voor minimaal 12 uur per week). De keuze voor WML is gemaakt omdat deze grenswaarde op een meer zinvolle manier een inschatting geeft van de mate waarin de jongere naar verwachting in zijn eigen bestaan kan voorzien.

Bijna twee derde van de vsv'ers (62%) heeft het grootste deel van het jaar gewerkt. Tegelijkertijd heeft 24 procent in het afgelopen jaar juist helemaal geen werk gehad. Nog eens 14 procent heeft 1-5 maanden gewerkt. In vergelijking met de vorige metingen is het beeld dat naar voren komt op het gebied van werk vergelijkbaar. Ondanks wisselende sluitingen en beperkingen in diverse branches in 2020-2021 (o.a. horeca, contactberoepen, culturele sector, attractieparken), heeft dit dus (nog) niet geleid tot een slechtere werksituatie van deze groep vsv'ers. Een vergelijkbaar

16 Dit zijn de 22-jarige jongeren die in oktober 2021 vsv'er zijn. Een (heel) groot deel van hen was ook in 2020 al vsv'er, waardoor er over meerdere maanden tussen oktober 2020 en oktober 2021 informatie bekend is over hun werk en inkomen.

17 De maandbestanden januari 2021 en juni 2021 ontbreken in de analyses. Voor een zo goed mogelijke vergelijking met de vorige metingen zijn de categorieën 'deels werk' en 'grotendeels werk' aangepast.

beeld zagen we in de vorige meting. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat deze vsv'ers werkzaam in sectoren waar het economisch wel gunstig gaat.

Figuur 17 – Arbeidsmarktsituatie van vsv'ers, 22-jarigen (%)

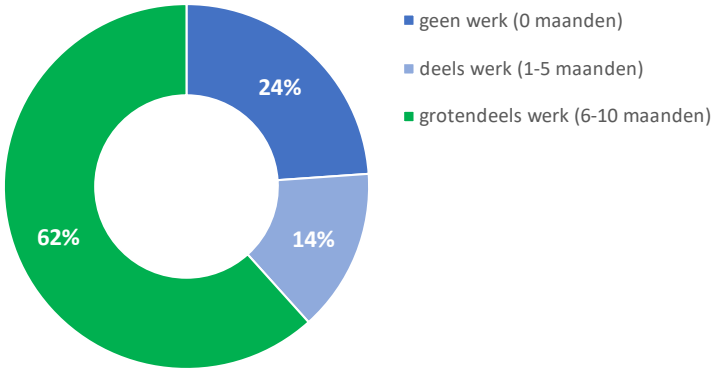

- Meer cijfers

In het inkomen zien we een vergelijkbaar beeld met de vorige meting. Het beeld blijft bestaan dat voor driekwart van de 22-jarige vsv'ers de inkomenssituatie ongunstig is. Met een inkomen onder het WML – deels zelfs zonder enig inkomen[18] –zal het moeilijk zijn om een zelfstandig bestaan op te bouwen.
Toch is het werk van veel vsv'ers niet stabiel en met een laag inkomen. Daarin is in de afgelopen jaren weinig veranderd.

Figuur 18 – Inkomenssituatie van vsv'ers, 22-jarigen (%)

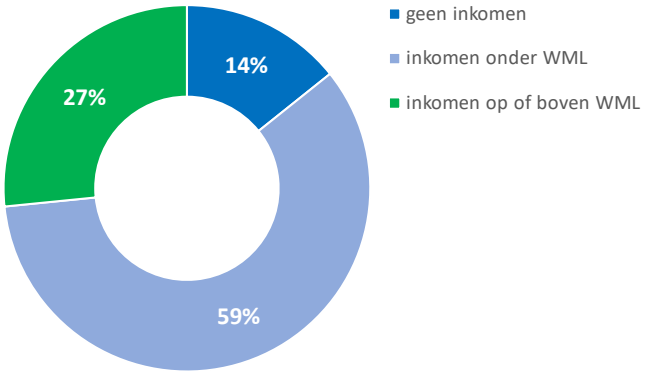

- Meer cijfers

18 Bij een inkomen boven de 0 euro maar onder het wettelijk minimumloon is meestal sprake van werk met weinig of wisselende uren. Dit betreft jongeren die weliswaar in theorie werk hebben, maar in praktijk via bijvoorbeeld een 0-urencontract niet worden opgeroepen.

Behaalde startkwalificaties

Van alle 22-jarigen is 16 procent er (nog) niet in geslaagd een startkwalificatie te behalen (van wie 6 procent ook geen onderwijs meer volgt; zie eerder gepresenteerde tabel 1). De meeste jongeren hebben dus wel een startkwalificatie behaald. Ruim de helft van alle 22-jarigen heeft een startkwalificatie behaald via een havo/vwo-diploma. Dat percentage ligt voor de subregio Utrecht nog hoger (66%) dan de andere subregio's (38-44%), vanwege het grote aantal hoger onderwijs studenten (met een havo- of vwo-diploma) dat van buiten de regio in Utrecht komt wonen. Met 18 jaar, waar de groep studenten die Utrecht trekt geen deel van uitmaakt, is zichtbaar dat het percentage behaalde startkwalificaties behaald door een diploma op havo-vwo niveau in alle subregio's op een ongeveer gelijk niveau ligt. Dit beeld is vergelijkbaar met de vorige metingen. Het percentage jongeren zonder startkwalificatie is nagenoeg even groot. Wel volgt een groter deel van hen nog onderwijs.

Figuur 19 – Behaalde startkwalificaties, 22-jarigen (%)

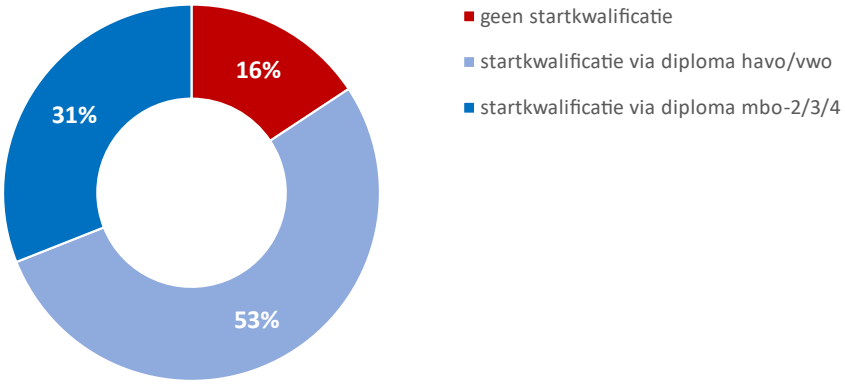

- Meer cijfers

Uitgelicht: vergelijking behaalde startkwalificaties bij 22-jarigen, in meting 1 tot en met 5 (%)

	Meting 5	Meting 4	Meting 3	Meting 2	Meting 1
Geen startkwalificatie	16	15	15	14	14
Startkwalificatie via diploma havo/vwo	53	54	54	55	56
Startkwalificatie via diploma mbo-2/3/4	31	31	32	31	30
N totaal (= 100%)	12.696	12.333	12.270	11.952	12.176

Uitval in het mbo

Elk jaar weer maken duizenden jongeren in de regio de overstap van vo naar mbo. Er is veel aandacht voor de keuze van een passende vervolgopleiding. Toch blijkt die keuze niet altijd de juiste te zijn voor de jongere. Als we terugkijken in de schoolloopbaan van de jongeren in de regio ontstaat een goed beeld van de ontwikkeling in uitval en switch in het eerste jaar van het mbo in de afgelopen jaren.

Figuur 20A[19] – Uitval in het eerste verblijfsjaar van het mbo (%)

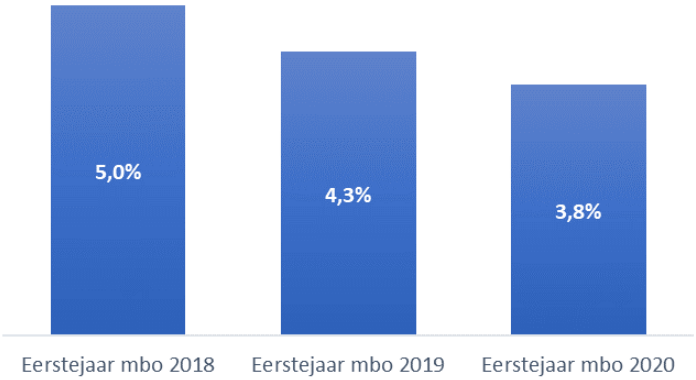

- Meer cijfers

Figuur 20B – Switch in het eerste verblijfsjaar van het mbo (%)

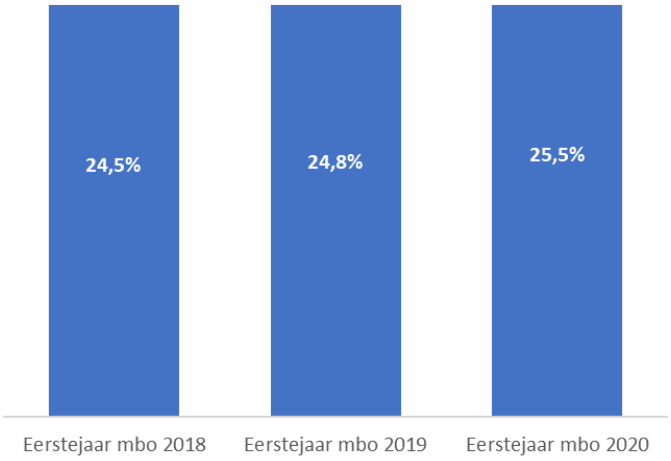

- Meer cijfers

De twee figuren laten het totale aantal opleidingsstakers (uitval en switch bij elkaar opgeteld) zien: 29 procent van de mbo-studenten die in 2020 zijn overgestapt naar het mbo stopt of wisselt in het eerste jaar van het mbo van opleiding. De dalende trend switchers die de afgelopen jaren te zien was lijkt te zijn gestabiliseerd. Er is wel zichtbaar dat de groep studenten die stopt met hun opleiding niet elders herstart (uitvallers) verder daalt. Dat is een positieve ontwikkeling. Landelijk is er juist een toename zichtbaar van het aantal opleidingsstakers. Studenten kregen door het online organiseren van voorlichtings- en intakeactiviteiten een minder goed beeld van de opleiding, wat een stijging in het aantal uitvallers veroorzaakt. Het lijkt erop dat dit corona-effect in

19 In deze meting is er een iets aangepaste berekening van uitval en switch dan in de voorgaande metingen. Dit zorgt ervoor dat de gegevens een nog betrouwbaarder beeld geven van de situatie. De aangepaste berekening leidt tot hele kleine aanpassingen.

de RMC-regio Utrecht vooralsnog geen invloed heeft gehad op de omvang van de uitval en switch.

Ongeoorloofd verzuim
Verzuim kan een voorbode zijn voor uitval. Voor circa de helft van de 18-jarige mbo-studenten die uitvallen in het eerste jaar zijn één of meerdere verzuimmeldingen gedaan voorafgaand aan de uitval. Tegelijkertijd vallen de meeste verzuimers niet uit. Toch is ongeoorloofd verzuim op zichzelf al problematisch, omdat studenten of leerlingen een deel van het onderwijs missen. Het aantal meldingen van verzuim neemt toe als de leeftijd van de jongeren stijgt naar 18 jaar. Het percentage verzuimers op het mbo is hoger dan in het vo. Zeker vanaf 18 jaar komen bijna alle verzuimers uit het mbo. Het beeld is echter vertekend, omdat verzuim binnen het hoger onderwijs niet centraal wordt gemeld. Wanneer de ontwikkeling over de jaren wordt bekeken is te zien dat voor alle peilgroepen (16, 18 en 20 jaar) een steeds groter deel afkomstig is uit het mbo. Dit heeft waarschijnlijk te maken met verbetering van de verzuimregistratie in het mbo.

Figuur 21 – Ongeoorloofd verzuim naar onderwijssoort, per peilgroep (%)

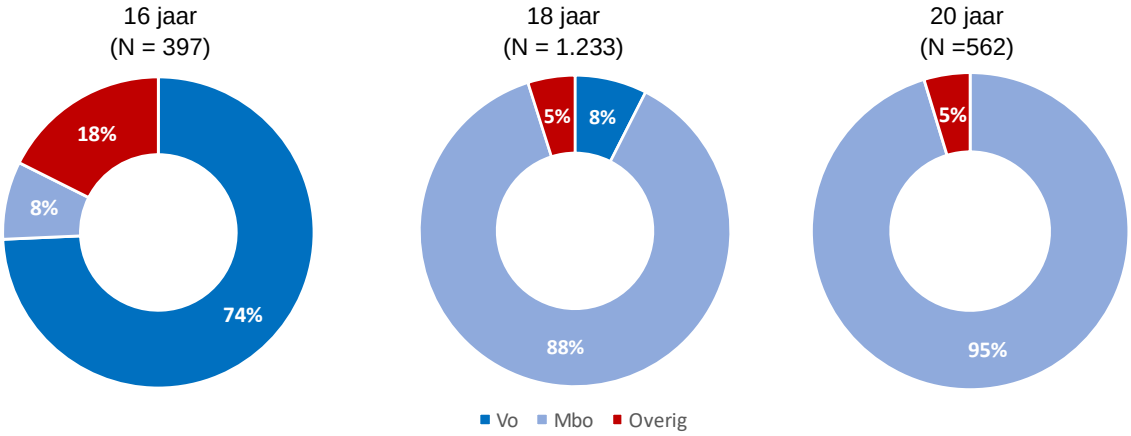

- Meer cijfers

Uitgelicht: aandeel verzuimmeldingen afkomstig uit het mbo, in meting 1 tot en met 5 (%)

	16 jaar	18 jaar	20 jaar
Meting 5	8	88	95
Meting 4	7	82	92
Meting 3	7	83	89
Meting 2	5	79	87
Meting 1	4	79	90
N totaal (= 100%)	11.055	11.592	12.499

Het aantal *leerlingen* met ten minste één verzuimmelding is iets minder dan 5.500. In de vierde meting zagen we als gevolg van de schoolsluiting in het voorjaar van 2020 een forse daling in het totale aantal *verzuimmeldingen*. Ook tijdens het schooljaar 2020-2021 was er sprake van (gedeeltelijke) schoolsluitingen. Dit is net als in de vorige meting terug te zien in het totale aantal

verzuimmeldingen, dit aantal is nog verder gedaald. Voor corona waren dit er circa 17.000, in de vorige meting circa 13.000. In deze meting zijn er ruim 12.000 verzuimmeldingen geregistreerd.

Conclusie
Cijfers van het ministerie van OCW laten zien dat het aantal nieuwe voortijdig schoolverlaters in de RMC-regio in 2020-2021 licht is gestegen. Deze stijging is ook landelijk zichtbaar en wordt onder andere verklaard door een toenemend aantal studenten dat een verkeerde studiekeuze heeft gemaakt en een toename van mentale problemen onder studenten. Vooral met 18 jaar neemt het aantal voortijdig schoolverlaters sterk toe als gevolg van het einde van de kwalificatie-plicht. Met 16 jaar is het aantal vsv'ers nog beperkt, maar het valt in deze meting wel op dat het aantal en aandeel nieuwkomers binnen deze groep vsv'ers sterk is gedaald.

Op 22-jarige leeftijd heeft circa 6 procent van de jongeren het onderwijs zonder startkwalificatie verlaten. Voor het grootste deel (4,8%) betreft het vsv'ers, daarnaast gaat het om jongeren waar sprake is van eindonderwijs (pro, vso, entree) zonder startkwalificatie. Van alle 22-jarige vsv'ers is 70 procent afkomstig van het mbo. Driekwart van de groep 22-jarige vsv'ers heeft het afgelopen jaar gewerkt en circa 60 procent heeft inkomsten boven het niveau van het wettelijk minimumloon. Dat is vergelijkbaar met voorgaande metingen. Sluitingen en beperkingen in diverse branches als gevolg van de coronamaatregelen hebben dus niet geleid tot een slechtere uitgangspositie van deze jongeren op de arbeidsmarkt. Desondanks blijft de situatie op de arbeidsmarkt van veel van deze jongeren kwetsbaar, en hun kansen op het kunnen opbouwen van een zelfstandig bestaan en het voorzien in hun eigen inkomen lijken beperkt.

Het totale aantal opleidingsstakers in het eerste jaar van het mbo stabiliseert zich, maar is met 29 procent nog altijd groot. Wel zien we dat een iets groter deel van deze opleidingsstakers met een andere opleiding herstart (switcht) en dus een iets kleiner deel uitvalt. Ruim 87 procent van de opleidingsstakers in het eerste jaar van het mbo herstart met een nieuwe opleiding. Dat is positief. Tegelijkertijd blijkt de gemaakte studiekeuze voor veel de studenten niet de juiste. De blijvende aandacht voor de overstap vo-mbo in het nieuwe regionaal vsv-programma sluit daarop aan.

Tot slot is gekeken naar de prevalentie van ongeoorloofd verzuim. Net als in de voorgaande meting is een groot effect van de schoolsluitingen op het aantal meldingen van verzuim zichtbaar. Over het hele studiejaar was het aantal meldingen (ruim 12.000) 8 procent lager dan in 2019-2020 en bijna 30 procent lager dan in 2018-2019, een jaar zonder schoolsluitingen.

2.6 Nieuwkomers in de regio

In de tweede meting van de SchoolWerkt-monitor is via een kwalitatief deelonderzoek uitvoerig stilgestaan bij de groep nieuwkomers in de regio. Uit dat onderzoek kwam naar voren dat de toegang tot onderwijs van nieuwkomers een knelpunt vormt en zij (daardoor) een groot risico op uitval hebben.
In elke meting van de SchoolWerkt-monitor kijken we ook kwantitatief naar de onderwijssituatie van nieuwkomers, gedefinieerd als jongeren zonder BSN. Deze groep bestaat uit asielzoekers zonder verblijfsvergunning die nog maar kort in Nederland zijn. Het kan echter ook andere

groepen mensen betreffen die voor korte tijd in Nederland zijn of die niet (meer) in Nederland mogen blijven, illegaal of in afwachting van vertrek naar land van herkomst.[20]
Deze afbakening is beperkt; er zijn ook diverse nieuwkomers mét BSN. De groep nieuwkomers is echter lastig in kaart te brengen, omdat goed cijfermateriaal ontbreekt.[21] Het beeld dat betrokkenen in de regio hebben van het onderwijs aan nieuwkomers kan door de gebruikte definitie afwijken van de uitkomsten zoals die in deze monitor worden gepresenteerd.

Eerdere metingen lieten zien dat een groot deel van de nieuwkomers geen onderwijs volgde. In de vorige meting was een lichte stijging in de groep 16-17-jarigen in onderwijs te zien. Ruim een kwart (26%) van deze groep volgde toen onderwijs. In deze meting is een ander beeld zichtbaar. Veel meer nieuwkomers volgen onderwijs. Het gaat om 62 procent van de minderjarige nieuwkomers en 48 procent van de meerderjarige nieuwkomers. De cijfers zijn moeilijk te duiden, een verklaring voor deze verandering wordt er in de cijfers niet gevonden. Duidelijk is wel dat de stijging in ieder geval niet wordt veroorzaakt door verschillen in aantallen. De totale omvang van de groep nieuwkomers is vergelijkbaar met de vorige meting(en).

Tabel 4 – Situatie in onderwijs van nieuwkomers (%)*

	16-17 jaar	≥ 18 jaar	Totaal
In onderwijs	62	48	50
Niet in onderwijs	38	52	50
- startkwalificatie behaald	-	5	4
- geen startkwalificatie, eindonderwijs	-	2	2
- geen startkwalificatie, vsv	38	45	44
Totaal N (= 100%)	109	688	797

* gedefinieerd als jongeren zonder BSN

20 Minderjarige jongeren die illegaal in Nederland zijn, mogen onderwijs volgen en zijn gezien hun onderwijsnummer in de data van de SchoolWerkt-monitor opgenomen.

21 Partijen - landelijk, regionaal, gemeenten - hebben slechts zicht op een deel van de doelgroep. Registratie is lastig en complex en individuele monitoring (waar is iemand) is een knelpunt. De doelgroep verdwijnt makkelijk uit beeld door verhuizingen naar andere gemeenten, vertrekt naar het land van herkomst of verdwijnt in de illegaliteit. Om toch een indicatie te kunnen geven van de onderwijsdeelname en loopbanen van nieuwkomers kijken we in de monitor naar een specifieke groep, namelijk de jongeren (tot 23 jaar) die (nog) geen burgerservicenummer (BSN) hebben. Deze keuze is gemaakt om praktische redenen: de doelgroep zonder BSN is eenvoudig uit de bestanden te halen en een lijst van andere nieuwkomers ontbreekt vanwege de hiervoor genoemde redenen.

Uitgelicht: Onderwijspositie nieuwkomers

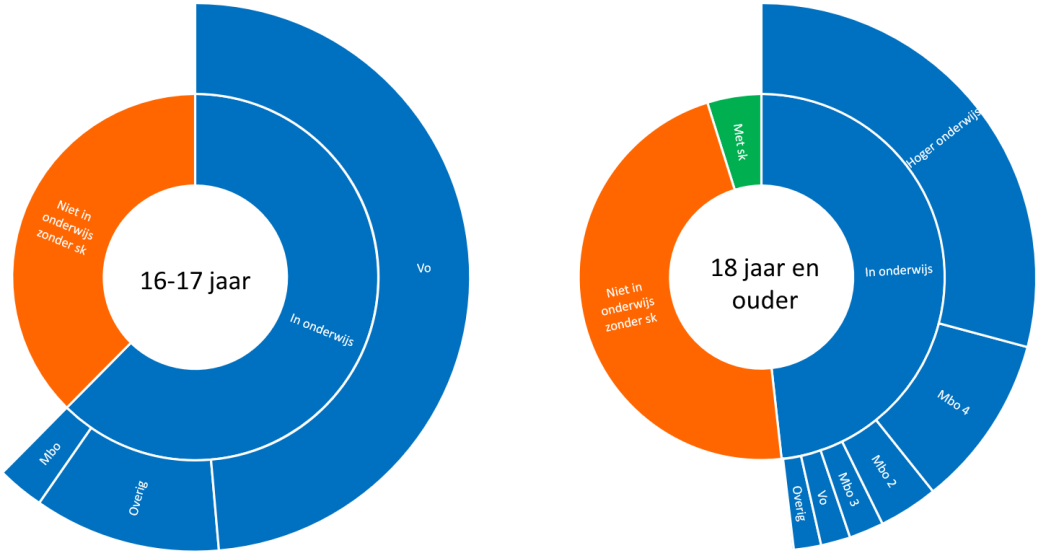

Tabel 5 – Laatste jaar onderwijs van vsv'ers onder de nieuwkomers (%)*

Geen startkwalificatie, laatste jaar onderwijs	16-17 jaar	≥ 18 jaar	Totaal
(Nog) geen onderwijs gevolgd	34	47	46
Laatste jaar 2020	5	5	5
Laatste jaar 2019	5	5	5
Laatste jaar 2018	5	12	11
Laatste jaar 2017	20	17	17
Laatste jaar 2016 of eerder	32	14	16
Totaal N (= 100%)	41	307	348

* gedefinieerd als jongeren zonder BSN

Conclusie

De vijfde meting laat een ander beeld zien dan de voorgaande metingen. Ook onder nieuwkomers, gedefinieerd als jongeren zonder BSN, zien we een gestegen onderwijsdeelname. Het gaat om 62 procent van de 16-17-jarige nieuwkomers en 48 procent van de meerderjarige nieuwkomers. Vanwege de beperkingen in het definiëren van de groep nieuwkomers zijn de cijfers moeilijk te duiden. De totale omvang van de groep nieuwkomers is vergelijkbaar met de vorige meting(en) en vormt daarom in ieder geval geen verklaring. Voor een goed begrip zou meer (ook kwalitatief) onderzoek nodig zijn.

© KBA Nijmegen